

Končno je uspelo

Potrebno je bilo celo leto, da končno lahko le napišemo kaj bolj optimističnega kot tiste nič kaj razveseljive, kar kronične in ponavljajoče se vesti o izgubah. Odprlo se je in prvi periodični obračun v letu 1988 je uspešen, zato upamo, da bodo tudi naslednji najmanj takšni, kot je bila bilanca prvega četrtletja.

Rezultati so vseskozi dosti boljši od lanskega četrtletja, saj je celotni prihodek višji za 110 %, stroški poslovanja za 73 %, vendar so stroški materiala v njih porastli za 217 %, energija za 142 %, pri tem pa je ostalo za ustvarjeni dohodek 214 % več kot v enakem obdobju lanskega leta.

Ustvarili smo sklade skupne porabe za stanovanjski del in v kolikor bomo postali likvidni, lahko prosilci pričakujejo, da bodo prejeli tako potrebna sredstva za gradnjo in nakupe. Tudi poslovni sklad je dobil del sredstev in ustvarjena je akumulacija, ki bo bistveno vplivala na nadaljevanje naložbe v proizvodnjo energetske opreme.

Tudi finančno stanje se je od lanskega leta izboljšalo, saj tekoče finančno poslovanje lahko pokrivamo s kvalitetnimi finančnimi sredstvi, slaba finančna situacija pa izvira še iz preteklega leta.

Stanje bomo izboljšali že v letošnjem letu s pridobitvijo še manjkajočega dolga iz Iraka za hidroelektrarno Haditha v višini 16 milijard din, za hidroelektrarno Vrhovo pa smo že dobili 6,5 milijarde din predujma. S temi sredstvi bomo odpravili nelikvidnost, istočasno pa s tekočim poslovanjem zagotovili čim večji delež likvidnih sredstev. Te bomo lahko pridobili le z večjo proizvodnjo in realizacijo. Poleg že pridobljenih in predvidenih sredstev bomo odpravili nelikvidnost.

V zunanjetrgovinskem poslovanju smo dosegli 16 % plana na konvertibilnem tržišču, na klirinškem pa 15 %.

Precej višji kot v prejšnjem letu je bil uvoz repromateriala, manj pa je bilo uvoza opreme.

Plan kadrov je za leto 1988 predvideval 4300 zaposlenih, vendar nas je bilo ob koncu marca le še 4292.

Odtok delavcev na lastno željo se je sicer zmanjšal, vendar so odšli predvsem visokokvalificirani delavci, katere bo zelo težko nadoknaditi. Referendumsko sprejet samoupravni sporazum o delitvi osebnih dohodkov bo prav gotovo vnesel mnogo večjo motiviranost za delo, boljše nagrajevano dvoizmensko delo bo omogočilo racionalnejše izkoriščanje zmogljivosti, novi normski pravilnik pa dajal mnogo več poudarka kvalitetni izdelavi proizvodov.

Kazalci uspešnosti poslovanja kažejo, da smo pri dohodku skoraj dosegli plan dohodka na delavca, v primerjavi z lanskim četrtletjem pa smo boljši celo za 243 %.

Cisti dohodek je celo za 1 % boljši od plana in 237 % od četrtletja 1987. Tudi pri enem najvažnejših kazalcev, to je akumulaciji, smo samo 1 % pod planom, glede na lansko četrtletje pa je odstotek tako visok (1664 %), da ga je kar težko napisati in to zaradi tega, ker lansko leto akumulacije praktično ni bilo.

Čisti osebni dohodki se prebijajo sicer bolj sramežljivo, vendar nezadržno navzgor.

Ob analiziranju različnih področij ugotavljamo, da smo za letos v glavnem pokriti z naročili, da se nam odpirajo različne možnosti prodaje, posebno na tujih trgih.

Zakrbljuje nas sicer trenutno stanje naročil za naslednje leto, ker je skupno z viličarji pokritih le 40 % plana. Nadejamo se lahko naročil, predvsem turbinske proizvodnje, ki pa imajo daljše roke dobav, zato bomo morali nadoknaditi izpadlo finalizacijo z različnimi servisi hidroelektrarn.

Nabava se z novo organiziranostjo nabavljanja loteva problematike temeljito in je začela z različnimi akcijami, ki bodo omogočile racionalnejše poslovanje s surovinami in ostalim materialom.

V sedanjem položaju ne smemo biti preveliki optimisti, pesimisti pa še manj, ker bomo le z novimi organizacijskimi prijemmi in večjo zagnanostjo do dela prebrodili krizo in ustvarili takšna finančna sredstva, ki nas bodo rešila težav in odpravila nelikvidnost.

Henrik Bratkovič

Veselje zastavonoš na vrtiljaku v Mostecu ob pohodu 7. maja

Ob 25. maju

Kako verjeti in zaupati

Pred nami je 25. maj, dan cvetja in mladosti. Vse se zdi lepo, kako pa je zares, ko snamemo rožnata očala?

Od nas pričakujejo, da verjamemo. Toda komu, v kaj in koliko časa? Ljudstvo namreč zaupa svoji oblasti toliko časa, dokler se ta ne potruži in dokaže, da ni vredna zaupanja. Ko pa oblast enkrat izgubi zaupanje, si ga ne more več povrniti in tedaj se začnejo pojavljati »grde« ideje ter dvomi. Od resničnih problemov se odvrčamo na vse načine — na primer tudi z množičnimi fizikalnimi manifestacijami po ulicah naših mest in z obvezno udeležbo šolske mladine.

Svobodnejši načini razmišljanja in dvomi pa so vendarle odprli neko pot, ki nas lahko pripelje do tega, da bomo spet lahko nekomu zaupali. Vemo, da je ta pot naporna, saj dvorni norček mladina noče več ostajati pri svoji dvorni funkciji, temveč je začela kritično in argumentirano razmišljati. S tem je seveda pridobila etiketo provokatorja in kontrarevolucionarja (ali kot politiki pravijo le njen le, ker so ostali še nepokvarjeni). No, take etikete se danes tako ali tako množično uporabljajo, ko zmanjka argumentov.

Tudi naša delovna organizacija pozna uporabnost tovrstnega orožja, saj se vsaka drugačna ideja smatra za provociranje, odreka se ji pravica do življenja, pobudnik pa se označi kot nedelavec in lenuh.

Zahteva se zaupanje v sistemske rešitve brez realnega prikazovanja rezultatov, ki naj bi bili z njimi doseženi. Narod naj več dela, saj ima posameznike, ki mislijo za njegovo dobrobit in jih je »sam« izbral. Ti samoizbrani ljudje pa, če niso že ustrezno preparirani, hitro osvojijo ideje, primerne funkciji. Z novimi igralci se stara igra ponovno začne (vsaka podobnost z našo DO je seveda naključna).

Torej: kako se izviti iz nastale situacije? Res je, da je ljudstvo na nek način zmeraj prikrajšano, končno pa je tudi vseeno, kdo ga vodi, če mu dobro gre. Če pa nefleksibilnost oblasti pripelje do take krize, toleranca enkrat trči ob svoje meje in takrat ponavadi pride do izbruha. Tega si gotovo nihče ne želi in kot smiselna rešitev se kaže edino demokracija.

Vzemimo si možnost, da izrečemo svoje ideje in ustvarimo pogoje za demokracijo, dokler še ta beseda ne izgubi pravega pomena. Demokracija ni zaslon, za katerim bi se lahko skrivali niti ne dogovor vseh posameznikov, temveč izbira med omejenim številom različnih in enakovrednih idej. Demokracija je tudi svoboda izražanja, ne da bi trčil na člen o mišljenjskem prestopku.

Ko bomo vse to dosegli, ko bo mladina lahko dejansko demokratično soodločala pri pomembnih vprašanjih naše stvarnosti in ko bomo tudi upoštevani, bomo lahko z večjim veseljem čakali 25. maj — pa sploh ni treba, da bi bil rožnato obarvan!

Roman Pogačar
Josip Šerbetar

Volitve uspešne, referendum pa...

V marcu letošnjega leta se je iztekla mandatna doba delegatom v samoupravne organe tozdov, delovnih skupnosti in delovne organizacije. Ker pa imamo s sanacijskim programom predvideno reorganizacijo delovne organizacije, ki naj bi jo izvedli še letos v jeseni, je konferenca sindikata Litostroj na eni izmed svojih sej razpravljala o možnostih prenosa volitev po končani reorganizaciji. Predvideno je, da bo z reorganizacijo sedanje organiziranosti DO spremenjena, kar pomeni, da bo tudi način delegiranja delegatov v samoupravne organe drugačen.

Po reorganizaciji bo potrebno opraviti volitve, ne glede na to, ali je mandat potekel ali ne. Zato smo si postavljali vprašanje smotnosti dvakratnih volitev v enem letu oz. celo v pol leta. O tem je razpravljala tudi konferenca sindikata Litostroj, ki je predlagala delavskim svetom tozdov, delovnih skupnosti in delovne organizacije, naj sprejmejo sklep, da volitve opravimo po reorganizaciji delovne organizacije. Večina delavskih svetov, vključno z delavskim svetom delovne organizacije, je sprejela sklep, da se dosedanjim samoupravnim organom podaljša mandatna doba do jeseni. S tako odločitvijo pa se ni strinjal družbeni pravobranilec samoupravljanja, ki nas je opozoril, da za podaljšanje mandata nimamo nikarkršne zakonske osnove. Seveda ga vprašanje racionalnosti oz. stroškov, ki so vezani na volitve, ni zanimalo, niti ne dejstvo, da bi morale naše sile biti vpete predvsem v izpolnjevanje

proizvodnih nalog in ciljev, ki nam bodo omogočili obstoj. Da pa nam ob razreševanju notranjih težav družbenopolitične skupnosti ne bi očitale, da se ne držimo zakonskih pravil in da smo kršitelji samoupravnih pravic in dolžnosti, smo na delavskih svetih tozd/ds ter delovne organizacije konec marca 1988 ponovno razpravljali o volitvah in se na osnovi preje omenjenega odločili, da razpišemo volitve v samoupravne organe tozdov, delovnih skupnosti, delovne organizacije in sozda za 26. april. Pri tem je bil izjema TOZD IRRP, ki je volitve v samoupravne organe tozda razpisal že v prvi fazi.

Priprave na volitve so potekale po že ustaljenih postopkih. Nosilec priprave je bil sindikat. V večini tozdov oz. delovnih skupnosti so se odločili za zaprto kandidatno listo, izjema so bili TOZD Prodaja, IRRP, PTS, IVET in PFSR, ki so imeli kandidatne liste delegatov odprte. Na osnovi poročil volilnih odborov je bilo ugotovljeno, da so vsi kandidati za opravljanje funkcij v samoupravne organe bili izvoljeni, oz. da so dobili nad 51 % glasov vseh volilnih upravičencev.

Ker pa smo na zborih delavcev v decembru minulega leta sprejeli tudi sklepe, da moramo dopolniti obstoječi sistem nagrajevanja, kar je tudi sestavni del kratkoročnih ukrepov sanacije Litostroja, smo na isti dan kot volitve v Litostroju izvedli tudi referendum. Odločili smo se o dveh temeljnih aktih, ki urejata nagrajevanje delavcev, in sicer: o spremembah in dopolnitvah samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za delitev osebnih dohodkov in drugih osebnih prejemkov delavcev v tozd in delovnih skupnostih v delovni organizaciji Litostroj ter o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o osnovah in merilih za delitev osebnih dohodkov delavcev.

(Nadaljevanje na 2. strani)

ZADNJA VEST

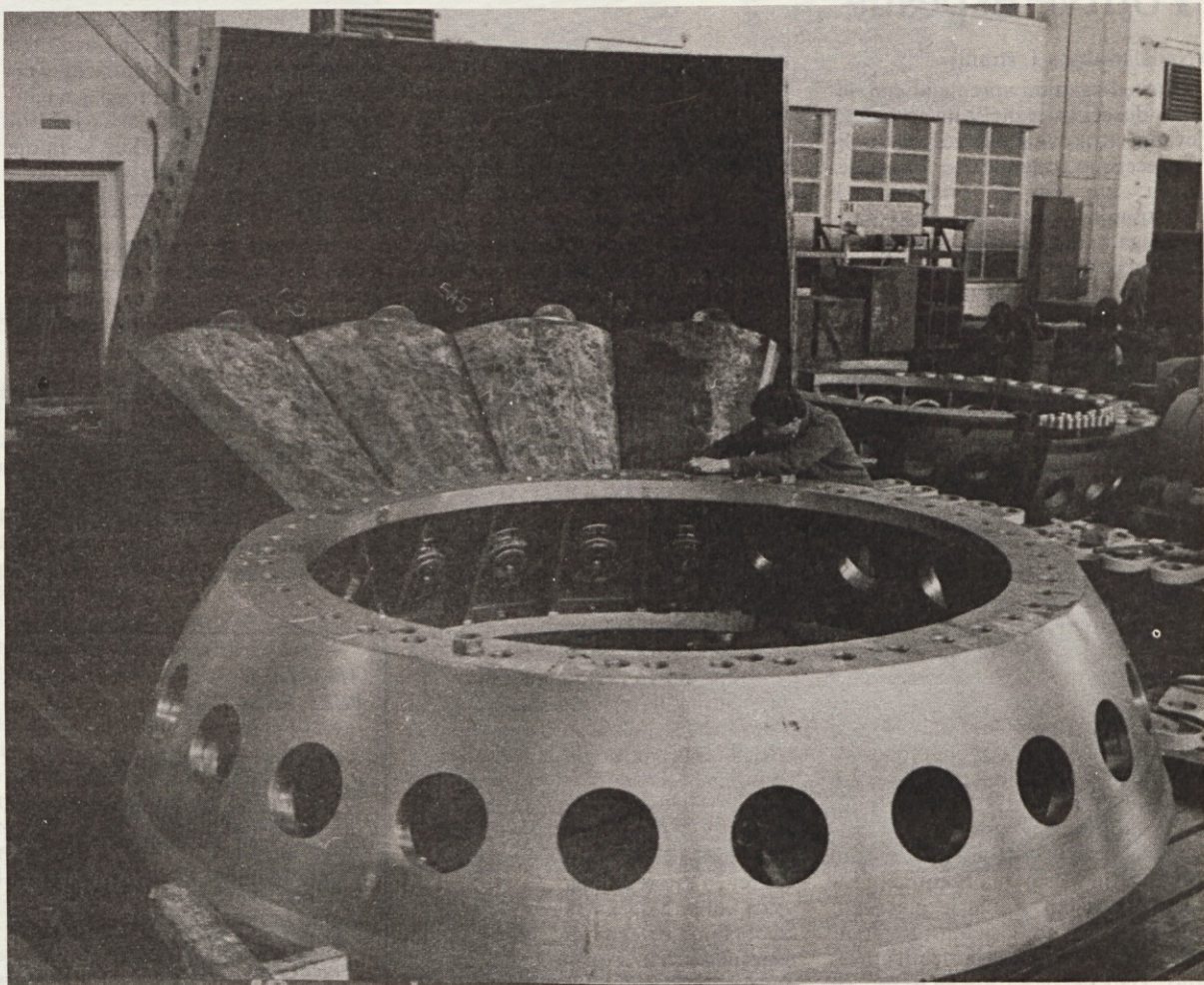
Izvoljen novi predsednik DS DO

Na konstitutivni seji delavskega sveta delovne organizacije, ki je bila 17. maja 1988 v jedilnici tozda TVN, so delegati s tajnim glasovanjem soglasno izvolili za novega predsednika Franca KRANJCA iz tozda Proizvodnja ulitkov in modelov.

Za namestnika predsednika delavskega sveta so bili kandidirani trije delegati, od katerih je največ glasov dobil Anton GERKŠIČ iz tozda Prodaja.

Več o poteku konstruktivne seje pa bomo napisali v prihodnji številki časopisa.

Slavica MRKUN

Prva poizkusna montaža koničnega vodilnika za cevno turbino za HE Dubrava (Foto: E. L.)

Po referendumu v obdelavi

Splet različnih okoliščin

Na aprilskem referendumu smo sprejeli spremembe in dopolnitve samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za delitev osebnih dohodkov, pravilnik o osnovah in merilih za delitev osebnih dohodkov, o katerem smo se hkrati odločali, pa je bil v tozdu Obdelava zavržen, v vseh ostalih pa sprejet. V tozdu Obdelava je glasovalo za pravilnik manj kot polovica delavcev (48,81 %), kar pomeni, da bo novi pravilnik veljal za vse ostale tozde, TOZD OB pa bo osnove in merila za delitev osebnih dohodkov še naprej zajemal iz starega pravilnika.

Družbenopolitične organizacije v Obdelavi že analizirajo in ugotavljajo vzroke takšnega izida referenduma, na osnovi katerih bo določen čas ponovitve referenduma, kot tudi vse, kar bo potrebno pred ponovitvijo referenduma še (ali pa ponovno) izpeljati, če naj bo ponovitev referenduma sploh smiselna.

V pogovoru s predsednikom IO OO sindikata TOZD OBD Mirkom Udirjem smo skušali poiskati vzroke za takšen izid referenduma. Odgovori izvirajo predvsem iz osebne ocene, poznavanja in razumevanja položaja v tozdu ter vzdušja med delavci in niso rezultat omenjene analize družbenopolitičnih organizacij, ki je bila v času razgovora (sredi maja) šele v pripravi.

• **Zakaj so po vašem mnenju delavci tozda Obdelava na referendumu pravilnik zavržili? Kaj je bilo v njem takšnega, katere določbe pravilnika so bistveno in odločilno vplivale na takšno odločitev?**

Poskušal bom dati čimbolj objektivno oceno, čeprav to nikakor ne bo lahko. Menim, da so se pri odločanju delavcev našega tozda, pa tudi drugod prepletali in pri končanem rezultatu igrali pomembno vlogo razno-

vrstni dejavniki, od povsem konkretnih — nekatera določila pravilnika, do splošnejših — npr. vzdušje v tozdu in delovni organizaciji.

Eden izmed dejavnikov, ki ga je potrebno omeniti, je čas, in sicer kot časovna stiska in hitenje. Marsikatera pojasnila in materiale smo dobili pozno — tik pred zdajci. Bili smo na primer edini tozdi, ki je zahteval primerjalni izračun osebnega dohodka po obstoječem in novem pravilniku. Kljub temu, da smo izračun zahtevali dovolj zgodaj, pa smo ga dobili šele tik pred referendumom. To hitenje in kratki časovni roki so pri delavcih nehote vzbudili vtis, da se za vsem tem skuša nekaj prikriti. Takšnega vtisa niso uspele izbrisati tudi obširne in natančne razlage, ki so bile na različnih nivojih posredovane in dostopne večini, če že ne vsem delavcem. Omeniti moram tudi dejstvo, da se bo lahko komu zdelo manj pomembno, vendar ni tako. Celoten gospodarski položaj v Jugoslaviji je tak, da med ljudmi vzbuja nezadovoljstvo in željo po izražanju tega nezadovoljstva. Nezadovoljstvo v obliki enostavnega, morda povsem načelnega, ne pa premišljenega, nasprotovanja pa je bilo moč izraziti na referendumu.

Takole smo volili in glasovali 25. aprila (Foto: E. L.)

Volitve uspešne . . .

(Nadaljevanje s 1. strani)

S predlaganimi spremembami želimo doseči ustrežnejši način nagrajevanja strokovnih delavcev in omiliti precejšnjo uravnolovko v nagrajevanju, kar naj bi prispevalo k zmanjšanju fluktuacije, zlasti strokovnega kadra. Zaradi kratkega roka za pripravo sprememb in dopolnitev sistema nagrajevanja je bilo sprejeto stališče, da v prvi fazi uredimo le ključne elemente tega področja, v drugi fazi, ki bo sledila v jeseni, pa bomo sistem nagrajevanja dopolnili celovito.

O spremembah in dopolnitvah smo razpravljali na sejah družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organov, na sindikalnih skupinah in na zbiorih delavcev.

V javni razpravi podane pripombe so bile v postopku usklajevanja upoštevane, predvsem tiste, ki so se nanašale na sedaj predložene tekste, ostali del pripomb pa bo upoštevan v drugi fazi.

Na referendumu 26. aprila 1988 so bile spremembe in dopolnitve samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za delitev osebnih dohodkov in drugih osebnih prejemkov delavcev v tozdi in delovnih skupnostih v delovni organizaciji Litostroj sprejete. Zanje je glasovalo 63,03 % vseh zaposlenih. Referenduma se je od 4149 zaposlenih udeležilo 3596 delavcev ali 86,67 %. Za sporazum je glasovalo kot že rečeno

63,03 % ali 2615 zaposlenih, proti je bilo 926 delavcev ali 22,32 %, neveljavnih glasovnic je bilo 55 ali 1,32, glasovalo pa ni 553 ali 13,33 %.

To pomeni, da je omenjeni sporazum sprejet in veljaven s 1. majem 1988.

Na referendumu smo se odločali tudi za spremembe in dopolnitve Pravilnika o osnovah in merilih za delitev osebnih dohodkov delavcev tozdov/ds. Tudi za pravilnik lahko ugotovimo, da je bil sprejet v vseh tozdi in delovnih skupnostih, razen v tozdu Obdelava, kjer so delavci glasovali za pravilnik le 48,81 %. To pomeni, da omenjeni akt velja za vse tozde oziroma delovne skupnosti, razen za tozdi Obdelava. O vzrokih, zakaj pravilnika delavci v Obdelavi niso sprejeli, tokrat ne bomo pisali. To morajo najprej ugotoviti njihove družbenopolitične organizacije. Hkrati se morajo v Obdelavi odločiti, kdaj bodo referendum ponovili.

Volilni odbori, ki so po tozdi in delovnih skupnostih skrbeli za pravilno izvedbo volitev in referenduma, so delo dobro opravili. Prav tako velja pohvala centralni volilni komisiji, ki je med drugim poskrbela skupaj z drugimi odgovornimi delavci za glasovalne lističe, navodila za izvedbo volitev in referenduma.

Za konec zapišimo še to, da novozvoljenim delegatom želimo čim uspešnejše delo v prihodnjem mandatu.

Slavica Mrkun

• **Kaj pa sam pravilnik? Ali so bila med določili pravilnika tudi takšna, za katere bi lahko rekli, da delavcem vašega tozda izrazito niso ustrezala in so prispevala k zavrnitvi referenduma?**

Kolikor vem, je ves čas obstajala bojazen, da bo ocenjevanje kvalitete dela ter stimuliranje glede na dosežene planirane realizacije (aprilska finančna realizacija TOZD OB je bila 54-odstotna) povzročilo nezaželene odbitke pri osebnih dohodkih delavcev.

Zavedati se moramo, da je delavec bolj pozoren in bolje vidi tisto, kar se mu odveza, kot pa tisto, kar se mu daje. To je zelo očitno pri ocenjevanju kvalitete, kot je določeno v pravilniku, saj česa podobnega sedaj na področju kvalitete ni bilo nikakršnih materialnih sankcij, v najhujšem primeru kvečjemu disciplinska komisija.

Po starem pravilniku je bil kljub vsemu osebni dohodek delavca odvisen predvsem od njega in njegovega dela, na osnovi česar je lahko predvideval tudi višino. Novi pravilnik pa je vzbujal občutek, da se bo delavčev neposredni vpliv na višino svojega osebnega dohodka prenesel na nekoga drugega, oziroma da bo njegov neposredni vpliv zmanjšan ali celo onemogočen (npr. realizacija plana, obrabljeni stroji, s katerimi je nemogoče doseči zahtevano kvaliteto dela itd.).

Zanimivo pa je, da ni bilo čutiti širše zaskrbljenosti, da bi se zaradi novega pravilnika zmanjšali osebni dohodki, mnogo pomembnejše je bilo mnenje, da se s tem ne bodo bistveno zvišali.

• **Kakšne bodo konkretne posledice zavrnitve pravilnika za delavce vašega tozda?**

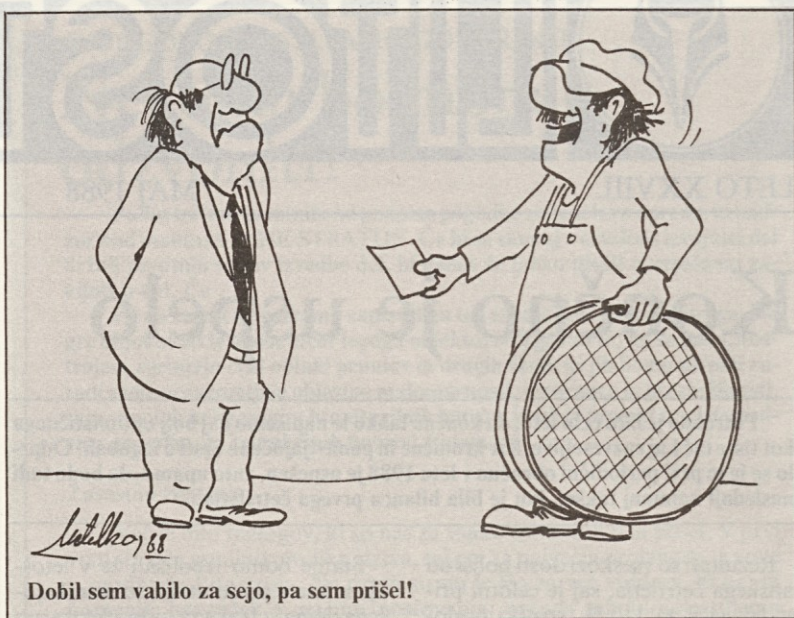
Še naprej bomo nagrajevani po starem pravilniku, delavci druge in tretje izmene ne bodo deležni 10-odstotnega povišanja kot v ostalih tozdi/ds, niti ne bo dane možnosti za napredovanje, predvsem strokovnih delavcev, za do 4 razporeditvene razrede, za kolikor se bodo povišale zgornje meje razponov za posamezna delovna mesta drugod v delovni organizaciji.

• **Referendum boste ponovili. Kaj vse nameravate izvesti pred ponovitvijo in kdaj predvidevate, da bo ponovitev?**

Vse družbenopolitične organizacije pripravljamo oceno in analizo rezultatov, s čimer bomo poizkušali ugotoviti velik del vzrokov za tak izid, saj sem prepričan, da je na rezultate našega referenduma vplivalo precej elementov. Vse nejasnosti bomo poizkušali razjasniti ter delavcem predvsem predstaviti pomen teh ukrepov, katerih spremembe in učinku pretežno niso kratkoročnega, temveč dolgoročnega značaja. To je še toliko bolj pomembno, ker si ljudje dandanašnji želijo predvsem takojšnjih in ugodnih materialnih učinkov.

Precejšnjo, če že ne največjo težo pa bo imelo izplačilo osebnih dohodkov 15. junija, ko bodo delavci Obdelave svoje osebne dohodke primerjali z dohodki ostalih delavcev Litostroja. Tu se bodo pokazale dejanske razlike med stari in novim pravilnikom. Težko rečem, kdaj bomo referendum ponavljali. Vsekakor ne prej kot po treh mesecih od prve izvedbe referenduma, kakor je zaenkrat predpisano.

t. š.

Dobil sem vabilo za sejo, pa sem prišel!

Tudi pasivnost pogublja

Pregovor čas je denar je že star, vendar njegov kruti in resnični pomen spoznavamo šele zdaj ob podivjani inflaciji in dnevnem dvigovanju cen. To velja za vsa področja, vendar se nameravam zdaj omejiti le na stanovanjsko.

Znano dejstvo je, da stroški za nakup gradbenega materiala naraščajo hitreje kot se dviga vrednost deviz. To pa pomeni, da so stanovanjska sredstva v obliki posojil kolikor toliko smotrna samo takrat, če so razdeljena tisti hip, ko je denar na razpolago. In ravno v to skledo si v Litostroju sami krepko pljuvamo — na račun zastarelega obnašanja in togih predpisov, ki jih pestujemo in negujemo že vrsto let. Od takrat, ko je bilo očitno vseeno, če si na odobreno količino denarja čakal tudi po nekaj mesecev in pri tem skoraj nič izgubil.

Sedanja situacija je močno drugačna, da človeka dobesedno zaboli glava, ko lahko kar občuti, kako mu denar polzi skozi roke. In tako, da ne rečem prav neodgovorno do denarja in ljudi in dejansko brez upoštevanja sedanjega stanja, se obnašamo tudi mi. Čakamo na bilance, počasi čaramo načrte in plane, potem pa gremo v razpise z določenimi količinami denarja. Številke se zde visoke, saj govorimo o milijardah, ko pa bodo razdeljene, se bodo zaradi inflacije popolnoma izničile.

Zdaj je pred nami »delni« razpis za dodeljevanje stanovanjskih posojil tistim delavcem, ki že imajo v žepu pogodbe za nakupe stanovanj. Vezani so na plačilne roke, na visoke zamudne obresti in čaka jih revalorizacija mesečnih anuitet. Verjamem, da jim ni lahko in da je tak razpis popolnoma upravičen.

Nič lažje pa ne bo niti tistim proslcem, ki bodo morda ob polletni bilanci kandidirali za nakupe, gradnje in adaptacije. Takrat bosta sicer znana načrt razdelitve posojil (na podlagi planiranih in delno ustvarjenih sredstev) in polletna bilanca, ki bo pokazala, če je kaj oz. koliko denarja je na razpolago — »natečajni golaž« pa se bo šele začel! In kako dolg je ta postopek dobro vemo! V dveh do treh mesecih pa bo seveda tudi padla realna vsota odobrenega oz. razpoložljivega denarja, pa še gradbena sezona se bo skoraj iztekla.

Zato se sprašujem — zakaj ne moremo iti v razpis že prej, čeprav količine denarja še niso znane? Ugotovimo lahko stanje proslcev in v razpis vključimo klavzule kaj storiti v primerih, če bo denarja na razpolago toliko kot je planiranega, če ga bo manj ipd.

Časa bi bilo ravno dosti, da bi strokovne službe skupaj s komisijami na podlagi razpisa določile komu in okvirno koliko denarja in ko bi le-ta bil, bi ga lahko že razdelili. To bi v prvi vrsti pripomoglo, da bi se denar lahko izkoristil v svoji maksimalni vrednosti in se takoj obrnil v svoj namen.

Verjamem, da je to povezano z velikim delom in velikimi prizadevanji. Spet pa naša inflacija ni nekaj novega in zastavljam vprašanje: zakaj se odgovorni za to o novih in izboljšanih načinih niso pogovarjali že prej? Obnašamo se namreč kot da nam je vseeno in morda nam tudi je, vendar so za to te stvari le preveč pomembne.

Reševanje teh stvari, izboljšanje načinov in podobno je v pristojnosti skupnih služb podjetja. Na žalost pa je stanovanjska služba pri svojem delu prepuščena sama sebi, tako pri vsakdanjem — operativnem delu, kot pri razvojnem načrtovanju. Samo od prizadevnosti, samoiniciativnosti in skrbi vodje službe, ki se dejansko trudi po svojih najboljših močeh in ostalih v tem oddelku je odvisno, kako bo delo potekalo, ne prihaja pa do nobene povezave na nivoju službe ali tovarne (razen osebnih stikov prizadevnejših delavcev).

To pa je na žalost tudi odraz splošnega stanja v skupnih službah. Popolnoma enako je na področju izobraževanja, kadrovanja, zaposlovanja, pravnih zadev, zavarovanja, informiranja in podobno. Vsaka služba deluje po svoje, v svojih okvirih, po najboljših močeh posameznikov, a kljub vsemu stihajsko. Pravih povezav in realiziranih dogovorov s tovarno ni, čeprav o tem kar dosti govorimo. Ne pravim, da te službe ne delajo dobro, vendar opravljajo le sprotno delo, brez pravih načrtovanj, brez dolgoročnih sistemskih rešitev in brez pravih, konkretnih ciljev, ki bi pomenili kvalitetne premike na boljše. Tako so skupne službe razbite, brez povezave, brez najosnovnejših osnovnih sredstev in na repu po nagrajevanju v tovarni. Pravzaprav je kar presenetljivo, da tovarna kljub večkratnim protestom, na tako medlo delovanje ne reagira bolj ostro. Zato sklepam, da tozdi marsikaj tudi pri sebi nimajo najbolj zadovoljivo urejenega. Pravih in zadovoljivih rešitev doslej še ni.

Zavora mnogim izboljšavam in načrtom je seveda spet denar. Vendar pa to ne more biti edini razlog, ki bi preprečeval uresničitev dobrih ciljev, ki bi pomenili bistvena izboljšanja na različnih področjih. Zato je tudi nedopusten izgovor, da je veliko načrtov in predlogov skupnih služb obležalo brez odmeva v predalih. Morda pa čakajo le na sposobnega posameznika, ki jih je sposoben uveljaviti in argumentirati?!

Učinkovito, energično, argumentirano in suvereno zastopanje dobro pripravljenih načrtov, ki so tudi strokovno utemeljeni, bi bilo močno v prid tudi podpori v pripravi novih pravil pri razdeljevanju stanovanjskih posojil in podobnih potrebnih in koristnih stvari.

M. M.

AFORIZMI PERE SREČKOVIČA

- *Roka, ki te treplja po ramenu, zna tudi obležati.*
- *In sploh ni važno, kdo mi servira — vem, da bom ceh plačal sam.*
- *Jož, kako je spustil lovke — ampak za njimi tudi korenine.*
- *Dobro smo mu utrdili steze. O njem tudi sledu ni več.*

Okrogla miza o Stratosu in zamudah bo prihodnji mesec

Popraznična časovna stiska, povezana z zahtevnostjo ter kompleksnostjo problematike napovedane okrogle mize (Stratos in potom njega zamujanje dogovorjenih rokov — kot ena izmed najbolj trmoglavih in ničvrednih značilnosti naše proizvodnje) nas je prisilila, da jo prestavimo za mesec dni.

Napovedani in pričakovani konstruktiven in odkrit dialog (pričakujemo, da se bodo vsi, ki jih bomo povabili, našemu vabilu odzvali ter s svojim poznavanjem problematike prispevali k ugotavljanju vzrokov zamud ter morda s tem posredno tudi k njihovemu odpravljanju), si preberite v junijski številki časopisa. Uredništvo

Novi predsednik ZK

Potrebujemo odprt in demokratičen dialog

25. februarja je bil Jure Vulkan izvoljen za predsednika predsedstva konference OO ZK Litostroj, konferenca ga je izvolila izmed sedmih članov predsedstva. Tovariša Vulkana in njegovo dosedanje delo pozna večina Litostrojčanov, saj je v preteklih letih opravljal in še opravlja vrsto vidnih in pomembnih družbenopolitičnih in samoupravnih funkcij in nalog, tako v Litostroju kot zunaj njega. Odlikujeta ga predvsem neposreden pristop in način razpravljanja, ki ne pozna dlake na jeziku. V tem smislu je potekal tudi najin pogovor, v katerem je povedal, kako si predstavlja opravljanje svoje funkcije oziroma dela, katere so glavne naloge komunistov Litostroja v prihodnje in kakšno vlogo naj bi po njegovem mnenju zveza komunistov imela.

»V bodočem delu predsedstva bo nekaj že ustaljenih načinov dela — npr. redni tedenski sestanki, delo konference pa bo terjalo nekaj korektivnih sprememb. Doslej se je delo konference nanašalo pretežno na skupne seje DPO, kjer so obravnavali rezultate gospodarjenja in poslovanja ter obravnavali najrazličnejša poročila. Tako pri teh dokaj brezplovnih obravnavah ni ostajalo časa za probleme komunistov in organizacije, oziroma so bile take razprave zelo pomanjkljive. Vzroki so nemara tudi v tem, da je bila prisotnost konference v prejšnjem statutu zelo nejasna, saj konferenca ni imela pristojnosti odločanja. Več aktivnosti je bilo po osnovnih organizacijah, vendar niso bile povezane oziroma usklajene. Da bi organizacija ZK zares zaživela, je potrebno zagotoviti predvsem idejnopolitično enotnost in občutek odgovornosti tako na strokovnem kot političnem oz. idejnem področju. To mora biti osnovna naloga ZK.

Mnenja sem, da mora biti ZK s svojimi cilji in pri izvajanju nalog, ki pomenijo gospodarski, družbeni in politični napredek, vedno v prvih vrstah. Svoje delo smo si zdaj zastavili tako, da bo morda marsikdo imel občutek, da stvari prehitavamo, vendar bodo vse naše »priganjaške« akcije zgolj dobronamerne, v želji, da se stvari hitreje in kvalitetneje odvijajo. Ne morem reči, da je ZK v zadnjih letih »spala«, vendar njenega dela ni bilo čutiti tako, kot bi bilo treba. Člani so spremljali gospodarsko situacijo in opozarjali na napake, določali rokovne in poimenske zadolžitve, vendar pa so bili veliko preveč popustljivi ob neuresničevanju sklepov. Vsi skupaj: ZK, sindikat in samoupravni organi bi morali bolj odločno klicati na odgovornost tiste, ki so bili krivi za neizpolnjevanje sklepov in prepričan sem, da celotna situacija v Litostroju ne bi prišla tako daleč. Neodgovornost nekaterih članov ZK, ki niso izpolnjevali danih nalog, bo morala OO ZK še posebej obravnavati in obsojati. Zaradi neizvajanja vsega tega je prišlo v tovarni do nezaupanja do članov ZK in strokovnega vodstva, katerega pretežni del so prav komunisti. Zaradi tega še posebej nasprotujem temu, da se posameznega delavca obravnava ločeno kot strokovnjaka in kot komunist, kajti to dvojje je med seboj tesno povezano. Po drugi strani pa lahko tako neodgovorno obnašanje posameznikov meče slabo luč tudi na tiste delavce-komuniste, ki vestno izpolnjujejo svoje delovne in družbenopolitične naloge.

Različno od predsedstva, ki se bo sestajalo tedensko, bodo sestanki konference odvisni od problematike in potreb. Na teh sestankih ne nameravamo brati poročil, temveč ocenjevati gospodarjenje in izpolnjevanje predsanacijskih in sanacijskih programov. Tovariši, zadolženi za izpolnjevanje posameznih nalog, bodo morali sproti dati poročila, pri neizpolnjevanju nalog pa ne bomo dovolili nobenih popuščanj. Dogodki lanskega leta so namreč jasno pokazali, da je slabo vodenje delovne organizacije tudi posledica neodgovornega dela članov ZK, ki bi jih bilo zaradi tega potrebno klicati na strokovno, pa tudi politično odgovornost.

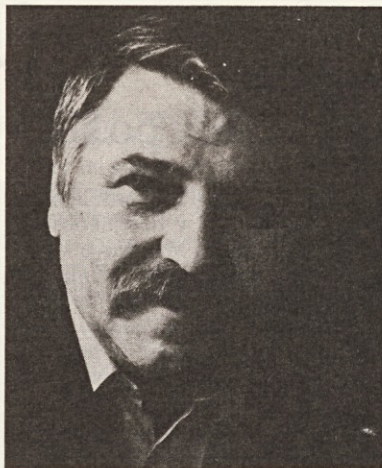
Moram pa poudariti, da ZK ne bo mogla dosledno izpeljati vseh nalog brez skupnega delovanja vseh DPO. Dejstvo je, da smo vsi zaposleni v isti delovni organizaciji, zato se moramo skupno tudi truditi. Z medsebojnimi obtoževanji pa bomo razkorak v spo-

razumevanju in skupnem delovanju le še povečali.

Stavka nam je prinesla tudi to, da so se stvari na političnem področju zaostrole (kar je bilo nemara celo dobro), sedanja situacija pa se postopno normalizira in izboljšuje. Skratka — do boljših rezultatov bomo prišli le z večjo stopnjo organizacije in pripravljenostjo za sodelovanje na vseh področjih.

Čeprav sem dosedanje delo komunistov v Litostroju ocenil za premalo agresivno, so bili sklepi vendarle naravnani k boljši organizaciji in delu v tovarni, čeprav žal, niso prinesli zaželenih rezultatov.

Res pa je, da na naša dogajanja negativno vplivajo tudi zunanji vplivi in odločitve, ki jih nismo zakrivali sami. Spominjam se namreč značilnega dogodka, ko sem približno leta 1982 kot predsednik delavskega sveta DO ob obisku predsednika skupščine SFRJ Raifa Dizdarevića izjavil, da se »poligon samoupravljanja« vse bolj zožuje. Za takratne čase sem povedal nekaj čisto nedopustnega. Ta izjava je bila obravnavana na vseh mogočih nivojih in obsojana, kajti takrat smo govorili le o teoriji samoupravljanja, zelo pa smo se izogibali pogovorom v praksi. Prav v teh letih je prišlo do nazadovanja razvoja samoupravljanja na vseh področjih, zato si moramo vsi skupaj prizadevati, da se povrnemo

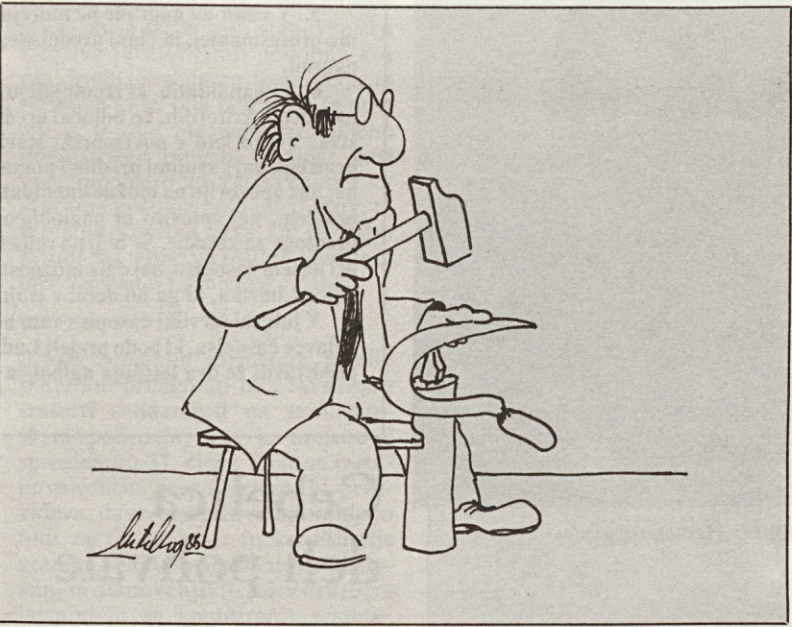
Novi predsednik predsedstva konference OO ZK Litostroj Jure VULKAN

na prejšnje stanje in ga razvijamo naprej.

Zaključki zadnjega kongresa slovenskih komunistov že jasno kažejo, da ne bomo in ne želimo več biti vojaški sistema, ki morajo izpolnjevati ukaze, pač pa moramo tvorno vplivati na razvoj naše socialistične družbe in tvorno sodelovati z delovnimi ljudmi in občani ter biti odprti za napredne predloge za naš skupni razvoj.

Tako kot v Litostroju, so v zunanja dogajanja vključeni člani ZK, med katerimi nam ravnanje marsikoga ni v ponos. Če bi vsi člani ZK na vseh področjih izpolnjevali usmeritve, ki izhajajo iz resolucije in kongresnih dokumentov, do tako zaostrene situacije v državi ne bi moglo priti. Prav zlorabljanje pooblastil položaja članov ZK je pripeljalo do tega, da ZK kot organizacija nima več potrebnega zaupanja med državljani. Zato si mora ZK z večjo odprtostjo in pripravljenostjo na demokratične dialoge tako v Litostroju kot v širši družbi zagotoviti pripravljenost ljudi, da ji verjame, zaupa in z njo sodeluje. Vsaka, čeprav kritična, vendar dobronamerna pomoč, bo še kako dobrodošla in bo pripomogla k učinkovitosti organizacije ter razvoju naše družbe nasploh. «

M. M.

SANACIJSKI PROGRAM SPREJET V DESETIH TOZDIH

Ko smo februarja letos v tozdih in delovnih skupnostih razpravljali in sprejemali zaključni račun za leto 1987, smo v desetih temeljnih organizacijah in obeh delovnih skupnostih ugotovili izgubo v poslovanju, ki je bila sicer pokrita s predvidenimi revalorizacijskimi prihodki v letu 1988.

Kljub pokritju lanskega izgube s predvidenimi revalorizacijskimi prihodki v letu 1988 pa so morale temeljne organizacije, ki so za leto 1987 izkazale izgubo, pripraviti, obravnavati in sprejeti sanacijske programe na podlagi 49. člena Zakona o sanaciji in prenehanju organizacij združenega dela (Uradni list SFRJ št. 72/86) in 28. člena statuta.

Po podatkih, ki smo jih zbrali, so tozdi skupnega pomena: PRODAJA, NABAVA, IRRP in IVET sprejeli skupne naloge in ukrepe na nivoju delovne organizacije kot svoje ukrepe za odstranitev vzrokov za nastalo izgubo v letu 1987.

Ostale temeljne organizacije: PUM, PZO, OBDELAVA, MONTAŽA, PPO in TVN pa so obravnavale in sprejele poleg skupnih nalog in ukrepov na nivoju delovne organizacije še svoje specifične programe ukrepov za odstranitev vzrokov za nastalo izgubo in ukrepe za zagotovitev uspešnega poslovanja. Ker je večina ukrepov temeljnih organizacij na nivoju delovne organizacije podobnih — sprejeti so bili v predsanacijskem programu delovne organizacije v začetku leta 1988 in smo jih že objavili v našem glasilu, jih tokrat ne bomo ponavljali.

V naslednjih številkah časopisa pa bomo skušali spremljati uresničevanje celotnega sanacijskega programa delovne organizacije in posamezne sanacijske programe temeljnih organizacij.

K. G.

IZ REVIJE START

Kako se izvozi pamet in razbije monopol domačih proizvajalcev

V eni izmed aprilskih števil jugoslovanske revije START smo prebrali ekskluzivni intervju z direktorjem ljubljanskega SMELTA Jožetom Žagarjem. Ker je v intervjuju večkrat omenjen tudi Litostroj, skupaj z Metalno iz Maribora in Strojno tovarno iz Trbovelj, ki so bili v letu 1963 ustanovitelji tedanje poslovne skupnosti SMELT, ne bo odveč, če nekatere izjave v intervjuju nekoliko razjasnimo.

Brez dvoma je SMELT v sedanjih razmerah v Jugoslaviji nov tip uspešne delovne organizacije, ki pod nazivom »globalnega projektnega managementa« na svetovnem in domačem trgu prodaja pamet, znanje, izkušnje in sposobnost strokovnjakov. Vprašanje je le, če v zadostni meri, ali če je sploh pripravljen upoštevati domače znanje številnih naprednih jugoslovanskih delovnih organizacij in ga pametno plasirati na svetovno tržišče. Iz intervjuja se prav tega ne da razbrati. Prej nasprotno! Domačim proizvajalcem, ki so po mnenju Žagarja monopolisti, je treba tudi pri domačih projektih razbiti monopolne pozicije z angažiranjem tujih proizvajalcev. Vsekakor je taka strogo managerska poteza ekonomsko in tudi drugače gledano na mestu, vendar ne bi smeli zanemariti dejstva, da nekateri proizvajalci specifične strojne ali kake druge investicijske opreme niso monopolisti zato, ker bi sami to hoteli, pač pa je to posledica dosedanjega razvoja in potreb nacionalnega gospodarstva, za katerega ne moremo reči, da v preteklosti ni bilo plansko načrtovano in usmerjeno.

Prav strojegradnja in v njej Litostroj ni monopolist (npr. pri proizvodnji vodnih turbin), saj so številni znani tuji proizvajalci vodnih turbin v zadnjih dvajsetih letih plasirali v Jugoslavijo po mednarodnih licitacijah opremo vsaj za ducat hidroelektrarn. Če naštejemo le nekaj vidnejših hidroelektrarn, za katere so vodne turbine proizvedli tuji proizvajalci (HE Džerdap I. in II. — Rusi, HE Višegrad — Japonci, HE Salakovac — Avstriji, HE Dubrovnik — Francozi, HE Zavoj — Čehi, HE Bočac — Avstriji, ČE (črpalna elektrarna) Čaplina — Italijani, ČE Bajina Bašta — Japonci itd.), lahko vidimo, da se Litostroj na domačem in tujem tržišču stalno srečuje z veliko konkurenco svetovno znanih proizvajalcev vodnih turbin predvsem iz najrazvitejših držav. Zato je absurdno govoriti o kakršnemkoli monopolu. Ob tem lahko povemo, da je Litostroj v navedeni konkurenci uspel in po vojni do danes za Jugoslavijo proizvedel nad 290 vodnih turbin za številne večje in manjše hidroelektrarne in nad 100 vodnih turbin za svetovno tržišče. Da ne govorimo o tem, da v konkurenci na svetovnem pa tudi na domačem tržišču zmaguje znanje in predvsem mednarodni krediti, ki so največkrat argumentirani pogoji za pridobitev naročil.

Litostrojskega monopola pri izgradnji vodnih turbin ni, zato tu SMELT nima kaj razbijati, tudi če gre pri tem za izgradnjo savske verige hidroelektrarn, za katere si v smislu konkurence prizadeva pridobiti ruskega proizvajalca vodnih turbin. Če je ta poteza pametna, bo pokazala prihodnost. Vsekakor pa bi bil pravi absurd, da bi se na domačem pragu, ob več kot stoletni tradiciji proizvodnje vodnih turbin na Slovenskem, na savski verigi hidroelektrarn vrteli tuji stroji.

Če k temu dodamo še manj znano dejstvo, da bi Slovenija na tak način izravnila primanjkljaj v izvozu s Sovjetsko zvezo, potem gre do take poteze lahko samo v škodo domačega znanja. SMELT pa bi pri tem moral paziti, da ne postane monopolist pri razbijanju monopola nacionalnega gospodarstva.

K. G.

Premda nema ni jedne hale ili dizalice u svojim osnovnim sredstvima, SMELT godišnje potpisuje desetke ugovora o kompletnoj izgradnji tvornica, sklopova ili pak bolnica. Ova ljubljanska re-

šim je uvjetima novi 'ip podu

»globalnog n-«

SMELT je osnovan 1963. kao po-

slova zajednica triju slovenskih

proizvođača opreme za tvornice u

kojima je shvaćeno da samostalno

nastup na tržištu ne daje optimalne

rezultate. Bili su to »Strojna tovar-

na« (Trbovlje), »Metalna« (Maribor) i

»Litostroj« (Ljubljana). Inženjerski

kadar svake je godine jačao, posta-

io samosvjesniji, pa je 1979. SMELT

pererasao u OOUR. Dvije godine

kasnije postaje samostalna organi-

zacija a osnivači su došli u poziciju

da ih služi, preuzimajući glavnu riječ

angažira ih za izvođenje svojih po-

slova. Od tih vremena do danas na

celu je »SMELT-a« isti čovjek — Jo-

že Žagar.

Dosta ste kritični prema stanju u Sloveniji. Možete li na nekom konkretnom primjeru pokazati što je problem?

ŽAGAR: Uzmite primjer elektroenergetike. Za gradnju hidroelektrane treba se velika sredstva. Obično skupljaju se velika izdavanja, ali po-
kupi se bilo »preplaćeno« na po-
sao. On je odgovorao: posao, a ne
vremena, bio dobro plaćen, a ne-
kome je i odgovaralo da se ništa ne
radi, jer su pare za energiju skup-
stane u banci koje ih je izdala za
svoje stvari. Sad smo se mi uključili kao konzultantska kuća. Elek-
trana u Istri, kad smo se mi uključili kao konzultantska kuća, za iz-
gradnju lanske elektrane na Sav-
kama i na Muri. Realizirali smo
svaki i proizvodnja. Sada ne gradi-
mo više u Vrbicima, gradimo isto-
dobno

»Gradis- i «Slovenijaceste». Onaj

tko bude bolji i brži, imat će šanse

da gradi slijedeću hidroelektranu.

Kad je o turbinama riječ i tu razbi-

lamo monopolne pozicije. Angaži-

rati smo sovjetskog proizvođača

turbina... Mislim da se oko mnogih

stvari mi u Sloveniji prvo sami mo-

ramo preispitati, kod kuće dokazati

neke stvari, pa tek kad se tu vidi da

»piju vodu«, da ih onda pokušamo

transferirati u ostali dio Jugoslavije.

Postoji u Sloveniji naša vlastita

inercija koja sprečava da se neke

dobre ideje probiju, pa se probijaju

svakakve.

Obiskali so nas

Da bi spoznali možnosti jugoslovanske industrije, so si aprila predstavniki SOD (State organization of Dams) iz Iraka na poti po Jugoslaviji ogledali tudi Litostroj. Delegacijo je vodil gospod Sremed, naš znanec s hidroelektrarno Hemran Dam in Haditha. Proizvodni program in našo delovno organizacijo jim je temeljito predstavil dipl. ing. Darinko Kolbl skupaj s predstavniki tozdrov IRRP in Prodaje. (Foto: T. Š.)

Ogledali smo si:

Moliere »Zdravnik po sili«

19. aprila smo si učenci 1. a, b in c razreda naše šole v Šentjakobskem gledališču ogledali Molierovo komedijo »Zdravnik po sili«. Moliera in njegova dela smo spoznali že v šoli pri pouku slovenskega jezika, zato je bilo igro, katere avtorja in nastanek smo že poznali, zelo zanimivo videti.

V delu avtor opisuje življenje preprostega človeka, ki kot drvar preživlja sebe in družino. Po naključju se znajde v vlogi priznanega zdravnika. Sprva se tej vlogi upira, nazadnje pa spozna, da se ne splača upirati in trditi, da on ni zdravnik in da o zdravilstvu ne ve ničesar. »Naj bo!« si misli, »s tem se bo dalo veliko zaslužiti.« Z možakoma, ki sta ga prišla iskat, odide, da bi ozdravil bogataševu hči, ki jo je ravno pred poroko doletela huda bolezen — mutavost. Zakrbljeni oče mu ponudi veliko denarja, samo da bi ozdravil hčerko. Zdravnik se znajde v zadregi. Na pomoč mu priskoči mladenič, dekletova nesojena ljubezen, kot lekarnar in s skupnimi močmi ozdravita na videz neozdravljivo bolezen. Dekletov oče tedaj spozna, da je le ljubezen, kateri je nasprotoval, zdravilo za vse bolezni. Na dan pride tudi resnica o zdravniku-drvarju.

Približno uro in pol dolga igra vsebuje polno duhovitih prizorov, tudi iz vsakdanjega življenja. Na lahko dostopen način je opisana iznajdljivost in bistroumnost preprostega, neukega človeka. Moliere je vsebino za svoja dela jemal iz življenja ljudi različnih slojev. Zato so se višji sloji v mnogih njegovih delih videli razgaljeni.

Po pogovoru s sošolci lahko rečem: všeč nam je bila ta igra, pa tudi druge kulturne prireditve. Škoda le, da niso večkrat na sporedu.

Vesna Birtič, 1. c.
SŠTS F. Leskoška-Luke

Obraz Hercegovca . . .

Pridružite se likovni skupini

Ni dolgo tega, kar je Dževad Dročić-Dževda prišel v našo delovno organizacijo, kjer je zaposlen kot brusilec v obdelavi, pa ga že njegov nemirni umetniški duh priganja k aktivnosti na tistem področju, kjer je Dževda pravi mednarodni mojster — v slikarstvu. Želja po druženju z istomislečimi, po skupnem ustvarjalnem delu in seveda po še večji prodornosti navzven ga je privedla do tega, da si želi osnovati likovno skupino, ki bi združevala litostrojske amaterske likovnike, seveda nikakor ne po načinu dela ali po stilu (saj tu je vsak osebnost zase!), ampak predvsem pri skupinskem razstavljanju in skupnem predstavljanju v javnosti.

Kdo je DŽEVAD DROČIĆ-DŽEVDA? Rojen je bil 1954. leta v Mostarju, nikdar ni hodil v likovne šole ali akademije, ampak je samouk, ki z nenavadno potrpežljivostjo in vztrajnostjo gradi svoj lastni likovni izraz. Tudi potem, ko je že doživel mednarodno priznanje, ni podlegel komercialnim skušnjavam, ampak je obdržal svoj osnovni poklic obdelovalca kovine, ki mu je zvest še danes, saj mu poleg skromnih rednih prihodkov omogoča nekaj, kar je veliko več vredno — notranje ravnotežje. Leta 1979 je začel slikati na temo »Trpljenje otrok v svetu zaradi vojn in lakote«, zaradi česar je vzbudil pozornost Mednarodnega sklada za pomoč otrokom (UNICEF) in od leta 1984 razstavlja pod pokroviteljstvom UNICEF-a (mimogrede naj omenimo, da je edini likovnik v Jugoslaviji, ki sme uporabljati UNICEF-ov zaščitni znak). Namesto 10 %, kolikor je predvideno po predpisih tega fonda, se je Dževda odločil za dobrodelne namene odvajati 60 % delež od svojih prodanih slik, kar tudi po svoje govori o tem, kakšen človek je.

Druge njegove teme so: »Stare hercegovske zgradbe«, »Iz vsakdanjega življenja«, »Iz revolucije 41—45« in »Portreti« (med le-timi najdemo poleg portretov znanih ljudi, kot so Olof Palme ali Mati Tereza, še mnoge upodobitve preprostih hercegovskih ljudi, ki pa izžarevajo še več življenjske izraznosti: npr. vinogradniški posestnik ali ulični čistilci čevljev).

Ne le po vsebini, Dževda je nekaj posebnega tudi po obliki svojih del, saj ustvarja izključno s svinčnikom, njegove risbe pa so podrobno oblikovane do zadnjega najmanjšega detajla (npr. pletene zanke v puloverju portretiranca). Vsekakor gre za ustvarjalni način, ki zahteva poleg talenta in navdiha še nešteto ur izredno potrpežljivega izdelovanja.

Ob tem pa najde Dževda še čas in voljo za idejo o likovni skupini. Ali mu bo uspelo pridobiti člane, je seveda odvisno od vas. Likovniki, ki se zaenkrat še sramežljivo skrivate vsak zase, na plan! Javite se Dževadu Dročiću (int. 30-73). Marsikomu bo ugajala tudi njegova zamisel, kako kot likovnik-amater dobiti povrnjene vsaj materialne stroške. Namreč: najboljša dela skupine bi odkupil sindikat za potrebe raznih reprezentančnih daril, jubilejnih nagrad . . . itd. Čeprav ideja ni nova (nekako istočasno se je utrnila tudi likovnikom skupine ZPS), jo velja vsekakor pozdraviti, podpreti in — prenesti v prakso!

Likovniki, organizirani boste imeli vsaj boljše možnosti za razstavljanje svojih del in za medsebojno izmenjavo izkušenj. Vabljeni!

J. K.

Letošnja prva likovna razstava

Za otvoritvenega avtorja letošnje likovne sezone v naši govorilnici ob glavnem vходу smo povabili v goste Vinka PODOBNIKA iz žirovskega Kladivarja, ki je kot član skupine likovnikov ZPS že dolgo aktiven tako na dosedanjih likovnih kolonijah kot pri organizacijskem delu v kulturni komisiji ZPS, kjer je prav pred kratkim postal tudi uradno zadolžen za likovno področje.

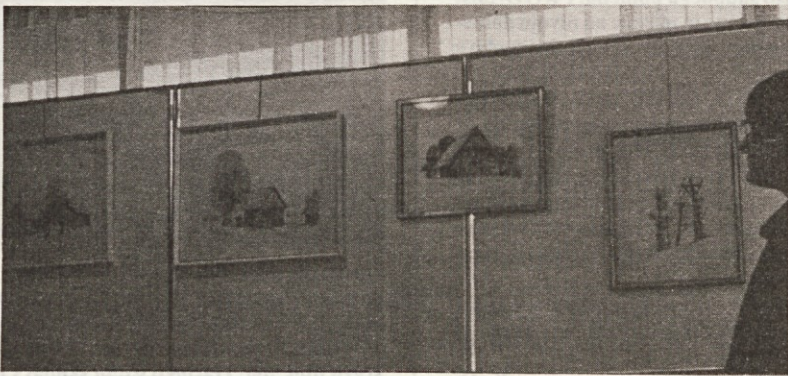
Čeprav je še mlad (rojen leta 1952 v Ljubljani), je že kar veliko razstavljal, predvsem na skupinskih razstavah, imel pa je tudi tri samostojne razstave (z litostrojsko torej štiri!) in je dobitnik priznanj ZKO Radovljice, ZKO Kranja, Ex-tempora Tržič in Plakete Prešernove brigade.

Kaj je tisto, kar se obiskovalcu na njegovi razstavi takoj zazdi tako domače, tako blizu, tako dobro poznano, da zlahka vzpostavi čustveni odnos z umetnino? To je vsekakor izbira predmeta upodobitve, ki je skrbno premišljena in pretehtana. Podobnik nam prikazuje pokrajine, ki se zdijo kot iz nekega drugega, že izginulega ali pa vsak izginjajočega časa. Na njegovih slikah ne bomo našli nobenega tovarniškega dimnika ali brezčutne moderne stavbe. Tu so le hiše z dušo, kozolci in kmetije, polne starinske patine in nostalgije, tu so osamljena drevesa, hrasti, vrbe, lipe in podobno, ki pa izražajo veliko več kod dejansko fizično podobo rastline. Celo drevesa po svoje pričajo o častitljivi starosti, o času, ki mineva, o naravi, ki je take, kot je, kmalu ne bo več. Čeprav Podobnik nikjer ne prikazuje samega uničevanja na-

rave ali morebitnih posledic, se gledalcu nehote utrnejo tovrstne asociacije. Zato so njegove podobe polne globoke žalosti. Na otvoritvi je bilo med gledalci slišati na primer takle vzdih: »Ko bi le tako ostalo; tako lepo, kot je bilo, ko smo živeli počasneje — in srečneje!« In tudi v knjigi vtisov je bilo mogoče prebrati kup nostalgčnih razmišljanj.

Na videz preprosta, povsem realistična risba s tušem — pa tolikšna moč komuniciranja z gledalcem!

Seveda pa je Podobnik pretehtano »kmečko naiven« samo v izbiri tema-

. . . in obrazi slovenske pokrajine

Nagrada Ludvik — Nagrada Ludvik — Nagrada Ludvik

Razpis za podelitev priznanja najboljšim dopisnikom

Že precej časa je od takrat, ko smo se v uredništvu časopisa domislili, da bi enkrat v letu našim najzaslužnejšim, najrednejšim in sploh naprizednejšim dopisnikom v znak priznanja podelili kipec Ludvika. Ludvik, katerega duhovni oče je karikaturist Alojz Metelko, predstavlja našo domačo in verjetno najbolj priljubljeno figuro, ki daje pečat našemu časopisu, kot priznanec pa bi gotovo veliko pomenil tudi dopisnikom in bi jim bil lahko v ponos.

Od zamisli do izvedbe je pretekla precej dolga pot, uspešno pa sta jo izpeljala do konca Estera Lampič kot oblikovalka modela in Bojan Štine, ki je figuro vliil v bron. Vse te odločitve je potrdil naš uredniški odbor, ki je na svoji zadnji redni seji sprejel tudi naslednja pravila razpisa za podelitev nagrade:

1. Nagrado bomo redno podeljevali vsako leto ob koncu januarja, ko je tudi obletnica izhajanja našega časopisa.

2. Letos bomo nagrado izjemoma podelili v drugi polovici junija, ko bodo prejeli nagrado za skoraj tridesetletno sodelovanje naši trije najzvestejši dopisniki (ki jih bomo določili po veljavnih kriterijih) in podelili poseben kipec tudi našemu karikaturistu Lojzetu Metelku, ki je tudi že dolgoleten karikaturist našega časopisa.

3. Vsako leto bomo ob koncu decembra na podlagi vseh izdanih časopisov preteklega leta izbrali dva najboljša dopisnika in najboljšega avtorja fotografije ali grafičnih prispevkov. Pridržujemo si pravico, da te zadnje nagrade na podelimo, če bo možnost izbire premajhna ali preslaba.

4. Avtorje najboljših prispevkov bomo izbirali na podlagi naslednjih kriterijev:

- količina napisanih in objavljenih člankov,
- zahtevnost napisanih člankov,
- različnost novinarskih zvrsti,
- zanimiv pristop k pisanju,
- posebne teme (nenavadnost),
- konstruktivna kritičnost v vsebini prispevkov,
- literarne kvalitete,
- lep jezik, stil,
- dolžina sodelovanja (to bo predvsem letošnji kriterij).

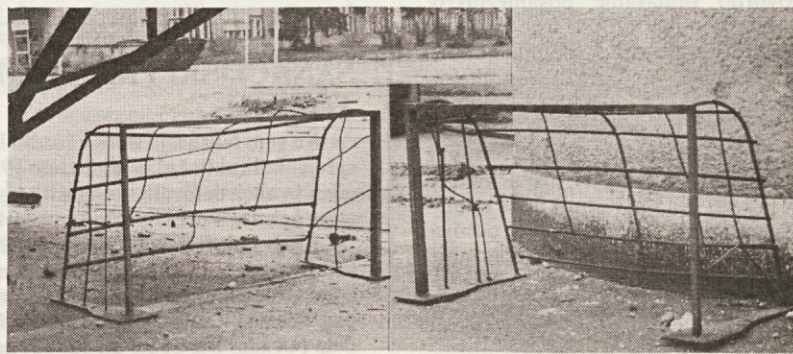
5. V izbor za nagrade ne morejo priti v poštev člani uredništva oziroma profesionalci, in člani uredniškega odbora, ki odločajo o podeljevanju nagrad.

6. O kandidatih, ki izpolnjujejo pogoje za pridobitev nagrade po prej navedenih kriterijih, bo odločal uredniški odbor, lektorica in člani uredništva. Vsako leto v novembrski številki časopisa pa bomo objavili poziv bralcem, naj s svojimi predlogi pomagajo izbrati najboljšega dopisnika ali naj nas opozorijo na možne kandidate. To pa seveda že sedaj pomeni poziv bralcem, naj celovito in poglobljeno berejo naš časopis in pripravljajo predloge za kasneje. Še bolj pa velja ta razpis kot spodbuda za sodelovanje pri našem časopisu, saj daje možnost vsakomur, da se poteguje za prirčen kipec Ludvika, ki ga bo dobil v trajno last.

V julijski številki časopisa vam bomo predstavili tri najzaslužnejše sodelavce časopisa, ki bodo prejeli Ludvika, januarja naslednje leto pa bomo predstavili že dva letošnja najboljša dopisnika.

Uredništvo in uredniški odbor

Čebelica deli pohvale

Tokrat podeljujemo čebelico anonimnim tovarniškim inovatorjem, ki so znali sami (brez pomoči, denimo, športne komisije) poskrbeti za rekreacijo. Gola sta sicer majhna in bolj »Zasilno« izdelana, toda glavno, da služita namenu. Bravo, goooool! Ena : nič za modelno mizarino!

Glasilo delavcev Titovih zavodov Litostroj izhaja mesečno (s posebnimi prilogami) v nakladi 5800 izvodov. Izdaja ga odbor za obveščanje pri delavskem svetu delovne organizacije. Uredniški odbor: predsednik Vukoslav Živković in člani: Vjekoslav Jantol, ing. Mirko

Čepuran, dipl. ing. Mira Šček, Slobodan Nikolić, ing. Silvan Stokelj, Radenka Kovačić, dipl. prav. Dubravka Krneta in odgovorni urednik Karel Gornik, urednica novinarka Marijana Meglič, tehnična urednica Estera Lampič, novinar dipl. soc. Anton Škrjanc, lektorica prof. Vesna Tomc. — Tel. uredništva 558-341 (n.c.) interna 13-70, 13-71, 13-79. Tisk Tiskarna Ljubljana. Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu 421-1/72.

Kako do stanovanja?

To je vprašanje, s katerim se dnevno sooča vse več družin, pa naj bo to tam, kjer je zaposlen le eden ali pa oba zakonca. Neskladje med osebnimi dohodki in ceno kvadratnega metra stanovanja je namreč vedno večje in tako bo treba v letošnjem letu zanj odšteti najmanj dva osebna dohodka in pol. Povprečje se je dolgo vrtelo okrog dveh osebnih dohodkov in v tistih za kupca najugodnejših letih celo 1,7 osebnega dohodka za kvadratni meter. Prav gotovo ceno stanovanjem v zadnjem času močno zvišujejo stroški financiranja, ki predstavljajo v povprečju že 40 odstotkov vrednosti stanovanja.

Zadnji razpis za evidentiranje kupcev stanovanj in hiš, ki bodo zgrajena do leta 1991 v Ljubljani, je bil objavljen v Ljubljanskem dnevniku 28. januarja 1988. Prikazuje popolnoma drugačno sliko, kot smo jo bili vajeni v zadnjih letih, ko ni bilo mogoče kupiti novozgrajenih stanovanj, ker so obstajale dolge čakalne liste in je bilo vsako prosto stanovanje takoj razgrabljeno. Ponujenih je bilo več kot 4.000 stanovanj in hiš, oz. točno 3.201 stanovanje in 1.045 hiš, več kot 2.000 je ostalo neprodanih, tako da je bil v prvi polovici meseca aprila objavljen pregled še prostih stanovanj in hiš. Delavci se namreč zelo težko odločijo za nakup stanovanja ali hiše, če jim ni poznana končna cena, saj prihaja do velikega razkoraka med informativno in končno ceno.

Stanovanjski informativni center Ljubljana, ki vodi celotno akcijo evidentiranja bodočih kupcev, je ob tem ugotovil, da je veliko povpraševanje predvsem po manjših stanovanjskih enotah. To še posebej velja za sosesko Zupančičeva jama, saj je prispelo mnogo več prijav za manjša stanovanja, kot jih bo na razpolago.

Raziskava je pokazala, da si v sedanjih razmerah lahko reši svoje stanovanjsko vprašanje le 10 odstotkov delavcev oziroma njihovih gospodinjstev. Stanovanje si lahko kupi le tisti, ki ima (za današnje razmere) približno 30 do 40 milijonov dinarjev gotovine in kar precejšnje tekoče dohodke gospodinjstva. Takih pa ni med tistimi, ki so šele na začetku svoje življenjske poti.

x x x

Zaradi visokega porasta cen stanovanj in neugodnih kreditnih pogojev se je tudi v bankah zmanjšal interes za kreditiranje tako družbene kot zasebne gradnje. Po podatkih Združenja bank Jugoslavije je bilo lani vloženih samo 51.000 zahtev, zagotovili pa so 180 milijard dinarjev. Leto poprej pa je bilo vloženih 218.000 zahtev, za ta namen pa zagotovljenih okoli 600 milijard dinarjev. Mislim, da je ta podatek sam po sebi dovolj zgovoren in da ga ni potrebno komentirati.

Pri namenskem varčevanju za stanovanje je tudi nekaj novosti: — občan lahko v času varčevanja v skladu s svojimi ekonomskimi možnostmi povečuje pologe; višina posojila na podlagi namenskega varčevanja je odvisna od vplačanih plogov, pripisane revalorizacije in časa varčevanja vsakega pologa. To pomeni, da bodo v banki občanom vsako leto prevrednotili njihove prihranke v skladu s priznanimi revalorizacijskimi stopnjami. Seveda na drugi strani pomeni, da bodo revalorizirali tudi odplačilne obroke. Po pravilniku bo mogoče dobiti posojilo za na-

kup (tudi starejšega stanovanja) ali gradnjo stanovanja, za prenovu stanovanja ali za plačilo lastne udeležbe pri pridobitvi družbenega najemnega stanovanja, za nakup in gradnjo garaže ali celo za pridobitev in opremljanje stavbnega zemljišča.

Pri namenskem varčevanju za stanovanje velja pri plačevanju varčevalnih zneskov, da prvi polog ne bi smel biti nižji od 10 odstotkov povprečnega OD na zaposlenega v predhodnem letu v republiki in ta znaša letos 27.000 dinarjev.

V zadnjih letih pa je bilo največ zanimanja za stanovanjska posojila na podlagi vezave denarja. Višina posojila kljub dobrim željam ostaja nespremenjena, in sicer 220 odstotkov na podlagi vezanih dinarjev, na podlagi vezave dinarske protivrednosti prodanih deviz na 250 odstotkov. Najnižji možni znesek vezave predstavlja dva povprečna mesečna osebna dohodka v republiki v predhodnem letu, to je 540.000 dinarjev, izjemoma bi zadoščal znesek v višini enega mesečnega osebnega dohodka, če najamemo posojilo za plačilo lastne udeležbe ob pridobitvi družbenega stanovanja.

Občan pa lahko pridobi posojilo tudi na podlagi lastne udeležbe, in sicer 100 odstotkov od vplačanih dinarskih sredstev in 150 odstotkov od vplačane dinarske protivrednosti prodanih konvertibilnih deviz.

Sedaj je v veljavi le en pravilnik, ki predstavlja celotno kreditno ponudbo Ljubljanske banke občanom za stanovanjsko področje.

V posojilno politiko se je na stanovanjskem področju lani zarezalo več novosti, nedvomno pa je bila največja ta, da je treba tudi stanovanjska sredstva revalorizirati podobno kot vsa druga. Seveda pa to ne velja za posojila, ki so bila odobrena še pred leti in ti zdaj plačujejo pogodbeno dogovorjene obresti. Razlika med obrestno mero za varčevanje in za vračanje posojila bo 5 odstotkov, to je realna obrestna mera, kar naj bi bila tudi ena najnižjih realnih obrestnih mer v sistemu Ljubljanske banke.

x x x

Spremenjenim razmeram je bilo potrebno prilagoditi tudi ravnanje s sredstvi solidarnosti na stanovanjskem področju, kar je urejeno s spremembo 37. člena Zakona o stanovanjskem gospodarstvu, ki predvideva, da se ta sredstva uporabljajo tudi za financiranje in kreditiranje gradnje, nakupa in prenove stanovanj in stanovanjskih hiš v družbeni lastnini in za kreditiranje gradnje, nakupa in prenove stanovanj in stanovanjskih hiš v zasebni lastnini za delavce, delovne ljudi in občane ter njihove družine z nižjimi dohodki.

Tako bo mogoče sredstva za soli-

darnost v bodoče uporabiti za več namenov kot doslej. Medtem ko je bilo po tej poti že doslej mogoče pridobiti družbena najemna stanovanja, pa novi zakonski člen omogoča, da si pri solidarnostnem skladu izposodijo denar tudi delovne organizacije in z njimi kupijo stanovanja za svoje delavce in njihove družine z nižjimi dohodki. Pomembna novost pa je tudi v tem, da si bodo z denarjem iz solidarnostnega sklada pomagale tudi mlade družine in še posebej mladi strokovnjaki pri nakupu lastniških stanovanj. Vendar pa o tem še niso pripravljena ustrezna merila, oziroma nam še niso poznana.

V aprilu je bil tudi že objavljen prednostni vrstni red prosilcev za dodelitev stanovanj, zgrajenih iz sredstev solidarnosti (VI. razpis), za kar bo v naslednjih 24 mesecih na razpolago 474 stanovanj za vse kategorije. Med upravičenci do stanovanja je tudi sedem litostrojskih delavcev in en upokojenec.

Mogoče pa je pridobiti tudi posojilo iz združenih sredstev vzajemnosti, saj je bil konec aprila 1988 v dnevnem časopisu objavljen XVI. razpis. Višina zbranih sredstev je odvisna od uspešnosti poslovanja organizacij združenega dela. Delavci lahko dobijo posojilo za nakup, graditev, adaptacijo in rekonstrukcijo stanovanj in stanovanjskih hiš. Obrestna mera znaša 7 odstotkov letno in se poveča po dveh letih na 10 odstotkov letno. Doba vračanja je največ 20 let.

Pri izračunu posojila so upoštevane naslednje cene: 1. za nakup stanovanja in stanovanjske hiše cena po predloženi dokumentaciji, vendar največ 1.000.000 dinarjev na m². 2. za graditev stanovanjske hiše pa cena 800.000 dinarjev za m². Delavec, ki proda staro stanovanjsko enoto in pridobljena sredstva vlaga v novo stanovanjsko enoto, je upravičen do posojila iz sredstev vzajemnosti v ustreznem odstotku od razlike v površini med staro stanovanjsko enoto in

standardno stanovanjsko površino. Posojila, pridobljena za prejšnjo stanovanjsko enoto, se v tem primeru ne valorizirajo.

x x x

Reševanje stanovanjskih vprašanj delavcev in njihovih družin pa mora biti vpeto tudi v reševanje gospodarskih in razvojnih vprašanj ozdov, pri čemer pa je treba spodbujati interes delavcev za lasten prispevek in za lastno skrb za reševanje stanovanjskih vprašanj. Žal pa je višina ustvarjenih stanovanjskih sredstev odvisna od uspešnosti poslovanja posameznega ozda in temu je prilagojena tudi letna politika reševanja stanovanjskih vprašanj zaposlenih delavcev, kar pomeni, da ni kontinuirana.

Ta problem se kaže tudi v politiki reševanja stanovanjskih vprašanj v naši delovni organizaciji. V lanskem letu razen v treh tozdih namreč niso bila ustvarjena stanovanjska sredstva zaradi negativnega finančnega rezultata poslovanja. Rezultati letošnjega prvega četrtletja pa so spodbudnejši, saj smo uspeli ustvariti tudi sredstva za sklade, razen tozda IRRP. Glede na to, da je težko predvideti obseg ustvarjenih stanovanjskih sredstev v letošnjem letu, in ob upoštevanju dejstva, da so delavci, ki imajo že sklenjene pogodbe za nakup stanovanja, v časovni stiski pri poravnavi svojih obveznosti za kupnino, in ob upoštevanju, da stroški financiranja bistveno vplivajo na končno ceno stanovanja, bodo najprej opravljeni razpisi za dodelitev stanovanjskih posojil za nakup stanovanj v tistih tozdih, kjer je to potrebno. Obračunski zakon nam namreč omogoča porabo ustvarjenih stanovanjskih sredstev v naslednjem četrtletju. V naslednji fazi pa bomo objavili razpis za dodelitev stanovanjskih posojil tudi za ostale oblike reševanja stanovanjskih vprašanj v skladu z obsegom ustvarjenih sredstev, kot tudi glede na likvidnostno situacijo delovne organizacije. Pogoji vračanja odobrenih stanovanjskih posojil so opredeljeni v veljavnih pravilnikih o reševanju stanovanjskih potreb tozdv/ds.

D. Perko

Odmev na članek »Nisem globoko nezadovoljen«

O zboru vseh litostrojskih delavcev je dobro poročala tov. M. M. V tem vidim novost, kajti uvodnike so do sedaj pisali politični veljaki v Litostroju.

Predvsem želim tu pomiriti vse tiste, ki so videli v mojem nastopu na tem zboru mojo željo po uveljavitvi. Ne želim si nikakršne politične ali mojstrske moči. Nikomur v Litostroju nočem spodnesti njegovega stolčka. Želim preprosto to, da bi zmogla zdrava pamet. Priznam pa, da sem bil za nekatere nekoliko neugoden.

Zavedam se, da v vsem en človek ne more imeti prav. Vsi skupaj pa bi le lahko naredili naše življenje bolj pravično in znošno. S tem naj bi se naš kolektiv približal tistim kolektivom, ki so takšne razmere že dosegli. Gre za to, da bi bili bolj enotno povezani in da o tem ne bi samo govorili, ampak tudi kaj storili. To pa je kot vzgoja, ki zahteva nenehno delo. To je tudi tista revolucija, ki v družbenih gibanjih pri nas še traja. Na to je večkrat opozarjal tudi tovariš Tito. Res pa je, da naša birokracija uspešno zavira ta razvoj in na te strune brenka tudi M. M., iz vzrokov, ki so meni razumljivi. Vse nas kvari materialna plat življenja, ob tem pa pozabljamo na človečnost. Nenehno si prizadevamo, da bi bili uspešni ter tako povečali svoj ugled v družbi ter si po možnosti tudi denarno opomogli. Takšno je pač življenje že od pamtikeva.

Rad bi se uprl misli tov. M. M., da sem globoko nezadovoljen z razmerami v Litostroju. Ne vem sicer, ali je to njegovo osebno mnenje ali je to širše mnenje. To odločno zanikam in trdim nasprotno. Razmere v Litostroju niso slabe, ne na samoupravnem niti ne na področju skrbi za delavce — obstojajo pa pomanjkljivosti, ki so se kopičile več desetletij. Mnenja sem, da v Litostroju po odhodu tovariša Pečarja, prvega direktorja Litostroja, nismo imeli direktorja, ki bi s srcem in dušo živel za naš kolektiv. Niti en direktor ni izšel iz naše delovne organizacije. Vsi po vrsti so bili delegirani od zgoraj, zato ker je tako domenično in je tako mnenje zastopal tudi pokojni tovariš Leskošek-Luka. Morda bi veljalo to določilo nekako spremeniti v tem smislu, da bi delavci Litostroja tudi sami sodelovali pri izbiri direktorja. Tak človek naj bi bil enkrat izbran iz naše sredine, zato ker ga več ljudi dobro pozna po njegovi delavnosti, kulturi in socialni plati. Ob tem samo to, da je bil po mojem mnenju najmanj uspešen tovariš Jančigaj in da nikjer nisem zasledil ocene o njegovem delu. Vsi direktorji, ki pridejo, se bojijo govoriti o problemih, ker mislijo, da si bodo s tem pokvarili ugled tam zgoraj. V bistvu jih imamo za krotilce nezadovoljnežev in za priganjače k delu.

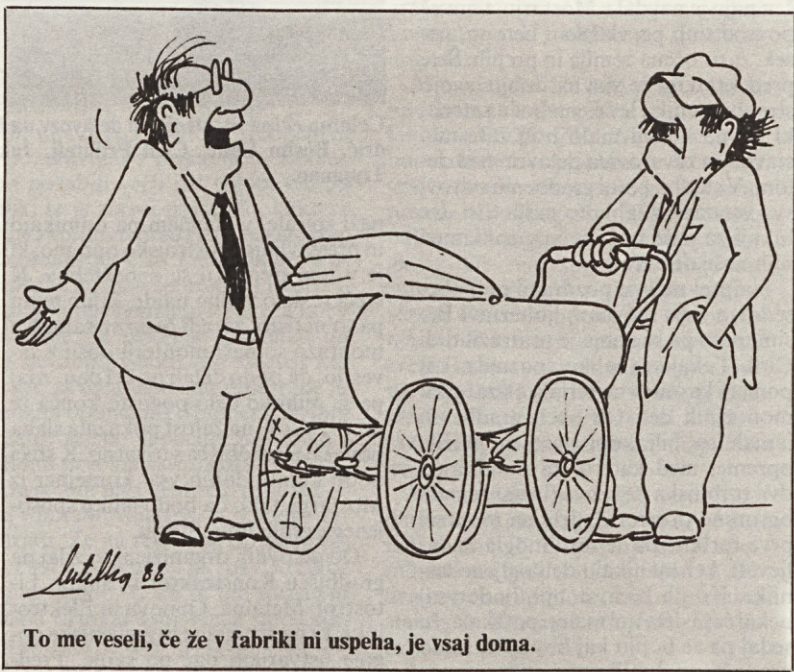
Stavka je bila izraz nezadovoljstva pri vseh delavcih Litostroja. Delavci smo odrinjeni na rob dogajanja in ne spoštovani. Po osvoboditvi in po družbeni revoluciji je bilo rečeno in zapisano v ustavi, da delavsko in kmečko ljudstvo prevzame oblast v svoje roke. Izvolili smo predstavnike te oblasti in zdaj z žalostjo ugotavljamo, da grede ti ljudje večkrat po napačni poti. Kot kaže, bo treba še dosti truda vseh delovnih ljudi za to, bo demokracija prodrla v vse pore našega življenja, če ne bo drugače, tudi z revolucijo. Takšne so pač zakonitosti družbenega razvoja. Tlačiti se ne bomo pustili.

Spet se je po stavki izkazalo, kako se da revolucionarno stanje umiriti in speljati v mirne vode. Tako je volk sit in koza cela? To pa je že manipulacija, ki jo zdaj uporablja poražena struja vodilnih v Litostroju. Zdaj se vidi, kje je moč odločanja in kaj iz tega sledi. Zamašiti ljudem usta s prgiščem točk in tako usmeriti tokove vsakdanjika v stare tirnice. Spet bodo prišli do veljave kimovci in pokorneži. Garajmo torej za boljši jutri, sicer nam bo še slabše. Pa je rekel tovariš Tito nekoč, da ni nujno, da ravno ta generacija ustvari idealno materialno stanje v državi. Naredimo kaj tudi zase, za vse nas, v duhovnem smislu. Zato ne razumem tovariša Šlandra, da ga je »zaneslo« na koncu zbora. Na žalost je in bo moral biti »dežurni« — to je poklic in tudi volja ljudi. Vprašanje pa je, kako kdo tej volji streže. Sta pa samo dve možnosti. Odgovornost pa, kot vidimo nobene.

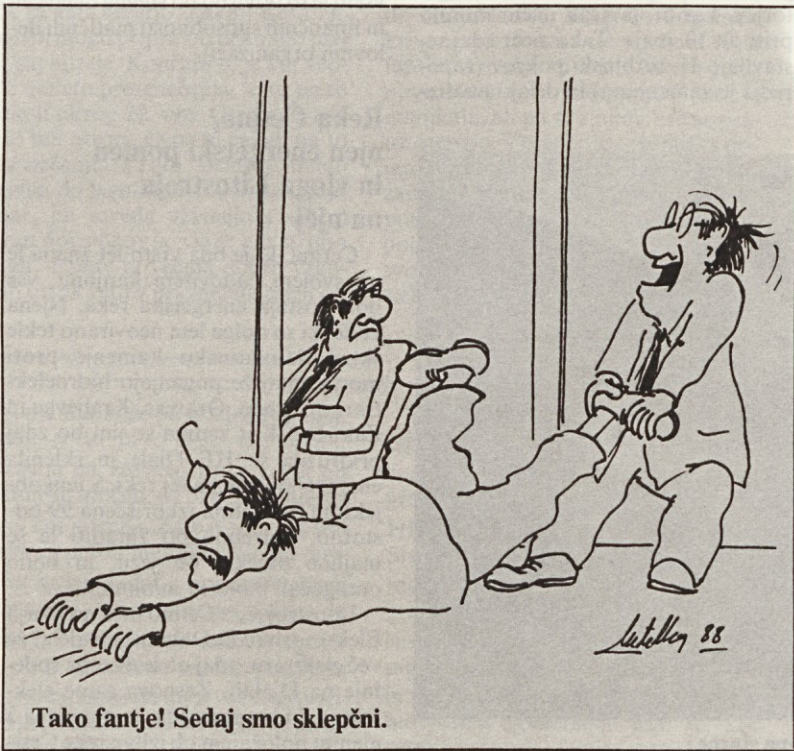
Na koncu naj dodam, da imajo največ zaslug za neomajnost pri stavki delavci z juga države. Brez njih in njihove trdne odločenosti stavka ne bi uspela tako, kot je. Morda bi jih M. M. vprašala, zakaj so tako ravnali!

Vsi skupaj smo takrat pokazali dovolj enotnosti in tudi zdravega razuma. Počakajmo torej na rezultate dela, morda pa se bomo iz tega le kaj naučili. Podpirajmo novega direktorja pri njegovem delu, tako da si bomo kasneje v primeru uspeha medsebojno čestitali.

Alojz Novak

To me veseli, če že v fabriki ni uspeha, je vsaj doma.

Tako fantje! Sedaj smo sklepčni.

OBISKALI SO NAS

Na osnovi pogodbe z elektrarno Haditha je prišla na prakso prva skupina predstavnikov SOE (State organization of Electric) iz Iraka. Pri nas bodo od 4 do 6 tednov. Prvo skupino vodi direktor HE Haditha gospod Maksen, druga skupina pa bo prišla v Litostroj jeseni. (Foto: E. L.)

NADALJEVANJE REPORTAŽE »1400 KM DOLGA POT«

Nasvidenje Neretva, dober dan Cetina

V prejšnji številki časopisa smo objavili prvi del reportaže z obiska elektrarn Mostar in Djale. Ker je bila reportaža precej dolga, smo se odločili, da jo objavimo v dveh delih. Upamo, da vas bo tudi ta del pritegnil, saj nam bo v spodbudo, da še kdaj pripravimo kaj podobnega.

Ampak človek ne more in ne sme iz Mostarja, če si ga vsaj malo ne ogleda. Posebno lep je njegov stari del z mostom, številnimi majhnimi trgovinami in kavarnicami, namenjenimi predvsem turistom. V tem delu se dobi tudi nekaj narodnih dobrot, pa še prava turška kava in človek je spet pripravljen za potovanje naprej.

Tako sva storila tudi midva s sodelavcem. Ko pa sva si potešila radovednost, lakoto in žejo, sva sedla v karto in se preko hercegovskih gora obrnila proti Splitu.

Skoraj neopazno sva preko Lišnice, Imotskega in Lovreča zapustila Hercegovino in se znašla v ne preveč sončni Dalmaciji. Najin cilj je bilo mesto Trilj, kjer naši monterji delajo za HE Djale.

V Trilju, ki je od večjega mesta Sinj, znanega po Sinjski alki, oddaljen približno 13 km, sva prispela okrog šestih popoldne. Že v Litostroju sva srečala našega vodjo gradbišča Cirila Prijatelja, ki nama je dejal, da naju bo čakal na gradbišču. Vseeno pa je bilo lažje najti v Trilju stavbo Elektroprivrede Dalmacija, kjer stanujejo naši monterji. To je nov stanovanjski objekt, z velikimi trisobnimi stanovanji, kjer v času montaže prebivajo delavci Litostroja. Dela na stanovanjih so se precej zavlekla, tako da so naši monterji nekaj časa stanovali v hotelu v Sinju in se preselili sem šele 20. januarja letos. Okolica bloka pa bo tudi kmalu do konca urejena.

Ko sva vstopila v blok in kasneje v stanovanje, kjer imajo naši delavci jedilnico in kuharica svojo sobo, sva bila prijetno presenečena nad urejenostjo, ki ji je dala svoj pečat tudi gospodinja in kuharica Djemila Kadrić. V drugih dveh stanovanjih so sobe za naše monterje, prav tako prijetno in lepo urejene.

Tu naju je že čakala odlična domača večerja in nekaj naših monterjev, ki so za ta dan končali z delom. Takoj po večerji smo se s Cirilom zapletli v pogovor o delu, uspehih in težavah pri montaži HE Djale. Mestece Trilj je sicer prijazno, vendar človeku res ne more nuditi prave zabave, do Splita pa je sorazmerno daleč, še posebej, če delo traja do šestih popoldne. Zato monterji večino večerov preživijo doma, čez vikende pa, če le morejo, odidejo domov.

Začetki montaže so bili povezani s precejšnjimi težavami — na gradbišče so se vozili iz Sinja. Zdaj skoraj dokončana in lepa cesta ni bila dokončana v roku, na gradbišču pa niso imeli niti lastnega kontejnerja za garderobo niti ustreznega orodja. Tako so si morali orodje sposojati, podkupovati delavce ostalih podjetij in delati s starim orodjem — čeprav vsak tak projekt predvideva določeno količino denarja tudi za nakup novega orodja. Kmalu pa so se začele tudi težave z dobavo delov iz Litostroja, kjer za razliko od HE Mostar že tako ali tako

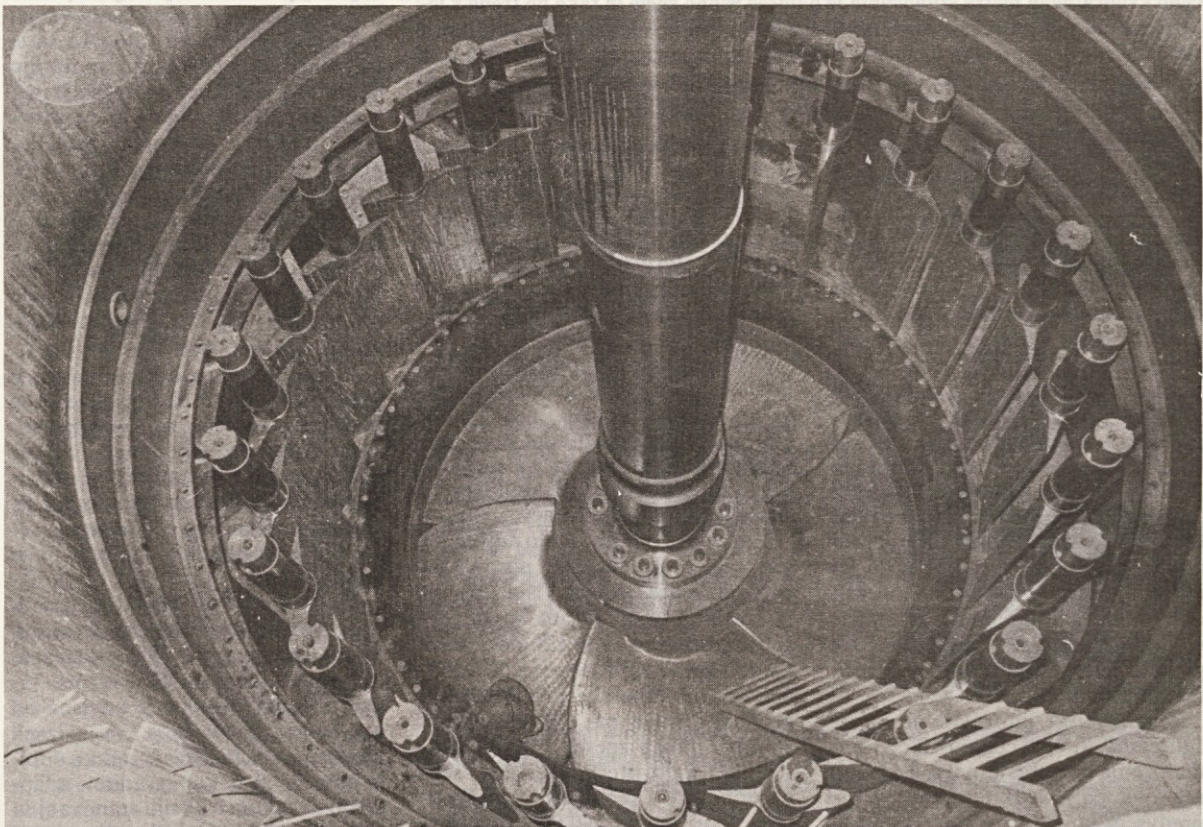
močno kasnimo. Situacija je precej drugačna od mostarske, ker tu Litostroj zaradi zahtud izgublja na ugledu, pa tudi montaža je veliko bolj na začetku in z njo so povezane organizacijske težave.

Po drugi strani pa imajo monterji tukaj veliko prijetnejše bivalne prostore in zelo dobro organizirano prehrano. Djemila jih s svojo odlično kuhinjo in postrežbo dobesedno razvaja, res pa je, da to znajo tudi ceniti. Ob tem imajo še snažilko, ki vzorno skrbi za čistočo, vendar je prav v času najinega obiska ni bilo tam. Tudi monterjske vrste so bile zaradi pomanjkanja dela malo razredčene, tako da sva se srečala le s petimi Litostrojčani.

Na gradbišču He Djale

Ko sva se naslednje jutro po deževni in vetrovni noči pripeljala na gradbišče, sva padla dobesedno v špico gradbenih in v začetke montažnih del. Najprej sva zagledala gradbene barake s kupi materiala, ko pa se je cesta začela spuščati proti kanjonu reke Cetine, sva od daleč zagledala stavbo elektrarne, ki je še močno v rokah gradbincev. Do stavbe je speljana cesta, ki je v delu in je zaenkrat namenjena pretežno gradbeni mehanizaciji, enako tudi zgornja cesta, ki pelje na jez elektrarne. Struga Cetine je bila tik pod elektrarno skoraj suha in polna strojev, sama reka pa je bila skozi skale in predor speljana ob elektrarni in se je malo nižje pod gradbeno jamo vrnila nazaj v svojo stoletno strugo. Tu še ni bilo sledu o marmorju in občutku sterilnosti elektrarne, kakršen naju je navdal v Mostarju, temveč povsod duh po vlažnem betonu, pesek, razmočena zemlja in preprih. Šele pred kratkim je stavba dobila svojo streho, manjka le še ena bočna stena, ki bo na koncu malo bolj zatesnila stavbo in zavarovala delavce med delom. V stavbi, polni gradbenih odrov, sva vendarle z lahkoto našla tisti dve luknji za naše turbine in v eni izmed njih naše delavce.

Najprej naju je pozdravil redkobesedni, a zato nič manj ljubeznivi Besim, nato pa se nama je pridružil tudi Ciril. Tukaj sva lahko spoznala, kaj pomeni kasnitev materiala ob začetku montažnih del. Ob obeh gradbenih jamah so bili kupi naše montažne opreme, med katero sta dominirala dva turbinska pokrova (in zavzemala ogromno prostora), dela na montaži prve turbine pa se niso mogla nadaljevati, ker manjkajo deli ogljene tesnilke. Ko jih bodo dobili, bodo vsaj nekaj časa dela normalno potekala, že sedaj pa se bojijo kaj bo, če ne bodo pravočasno dobili vezice in servomotorjev, kar bi na vsak način moralo priti do 10. maja. Tako sicer zdaj postavljajo II. turbinski pokrov (zopredje je zamenjano) in delajo na dre-

Pogled na vodilnik in gonilnik z gredjo med montažo

Celotna ekipa litostrojskih delavcev na HE Djale. Z leve proti desni: Djemila Kadrić, Besim Lulić, Ciril Prijatelj, Jaka Bradeško, Djevad Šabić in Nedeljko Trnjanec.

naži spirale, v glavnem pa odmikajo in prestavljajo litostrojsko opremo, ki je v tem trenutku še nepotrebna. K sreči se delo vedno najde, kljub temu pa to ni tisto, zaradi česar so tam. Na montažo so naši monterji odšli z zavestjo, da bodo delali po cel dan, zdaj pa se njihovo delo pogosto konča že prej. Tu se je na žalost pokazala slaba povezava gradbišča s tovarno. K sreči bodo kmalu dobili vsaj kontejner iz Mostarja, tako da bodo lahko sposobnega vrnili investitorju.

Od delovnih organizacij so zdaj na gradbišču Konstruktor iz Splita, Litostroj, Metalna, Obnova in Elektroluks, ki pa si bivalne in življenjske pogoje ustvarjajo pač po svoje. Predvsem je to odvisno od števila delavcev in finančnih sposobnosti matičnih delovnih organizacij.

Reka Cetina, njen energetski pomen in vloga Litostroja na njej

Cetina, ki je bila vrsto let znana le po svojem čudovitem kanjonu, vse bolj postaja energetska reka. Njena vode, ki so dolga leta neovirano tekla skozi dalmatinsko kamenje proti morju, zdaj že poganjajo hidroelektrarno Peručo, Orlovac, Kraljevac in Zakučac. Kot zadnja se jim bo zdaj pridružila še HE Djale in sklenila energetski krog na tej reki. S tem objektom bo Cetina izkoriščena 99-odstotno, potrebno bo zgraditi le še majhne objekte ob jezu, ki bodo omogočali biološki minimum.

Litostroj je za Cetino in investitorja Elektroprivredo Dalmacije izdelal že več elektrarn, zdaj ob koncu pa sodeluje na Djalah. Zasnova same elektrarne, ki bo pretočna, je pogojena z njenim položajem ob izlivu reke Ceti-

ne. Postavljena je med že zgrajene velike sezonske akumulacije Peruča in Buško blato in HE Zakučac, ki je zadnja in največja elektrarna v tej verigi. Djale bodo izkoriščale še zadnjo razpoložljivo stopničko med Sinjskim poljem in akumulacijo Prančevići. Zato bo imel akumulacijski bazen Djale ob proizvodnji energije še dodatno funkcijo — povečanje možnosti dnevne izravnave bazena Prančevići.

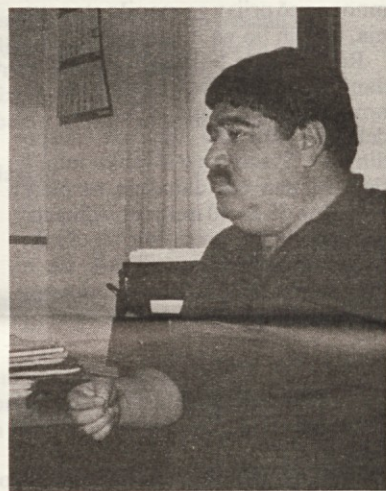
Dela na gradbišču so se začela že decembra 1984, uraden začetek del pa je bil maja 1985. Najprej je bilo treba zgraditi predor, ki je preusmeril Cetino, kar je bilo zgrajeno v rekordnih desetih mesecih, vzporedno s tem pa so že tudi potekala dela na jezu in kasneje v strojnici. Zaključek del je predviden za januar 1989, kar je kljub določenim zamudam izvajalcev še vedno realen plan.

Na pretoku 220 m³/s bosta v tej elektrarni vgrajeni dve naši Kaplanovi turbini moči po 20,4 MW.

Korekten odnos investitorja do Litostroja

Seveda naju je močno zanimalo, kaj o našem delu in sodelovanju meni investitor HE Djale, zato sva se pogovarjala s predstavnikom Elektroprivrede Dalmacije Vladimirjem SRZENTIĆEM, sodelavcem za elektrotehnično opremo in sistem planiranja ter spremljanja izgradnje objekta. Našla sva ga v novozgrajeni stavbi kakšna dva kilometra nad gradbiščem, ki jo krasi tudi lepo tenis igrišče, očitno namenjeno uslužbencem. Po prvih vtisih smo začeli naš pogovor.

»HE Djale je zadnja v nizu elektrarn na Cetini, ki je energetsko zelo pomembna reka ne le za Hrvatsko, temveč za celo Jugoslavijo. Na tej reki

Naš sogovornik dipl. ing. Vladimir Srzentić

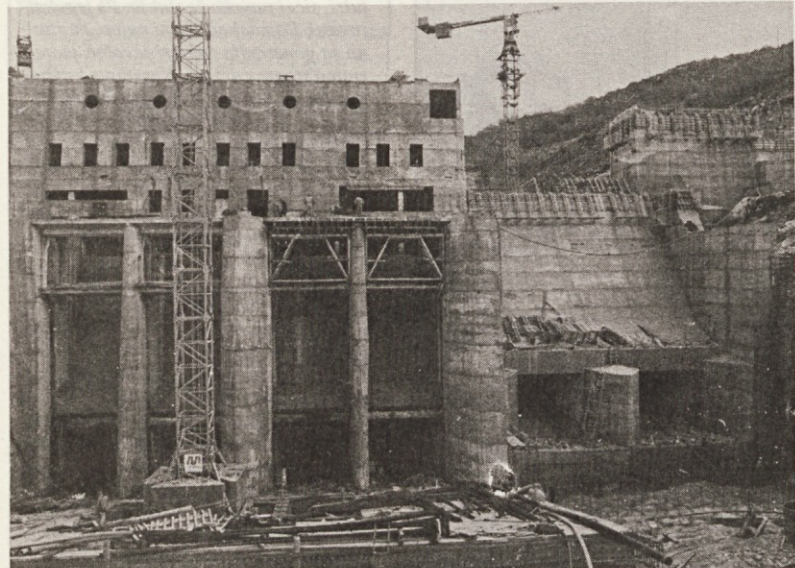
bomo namreč letno proizvedli povprečno 3 milijarde kilovatnih ur električne energije. Seveda med hidroelektrarnami kraljuje HE Zakučac, ki je s svojimi 480 MW za Djerdapom druga največja elektrarna v Jugoslaviji.

Posebnost Djale je v tem, da je to daljinsko vodena elektrarna (zelo podobna tisti v Solkanu), ki je bodo vodili iz dispečerskega centra v Splitu, kar pa pomeni še dodatne zahteve po vrhunski kvaliteti in zanesljivosti. Obenem pa je to tudi edina elektrarna na Cetini, v kateri se bodo vrtele Kaplanove turbine.

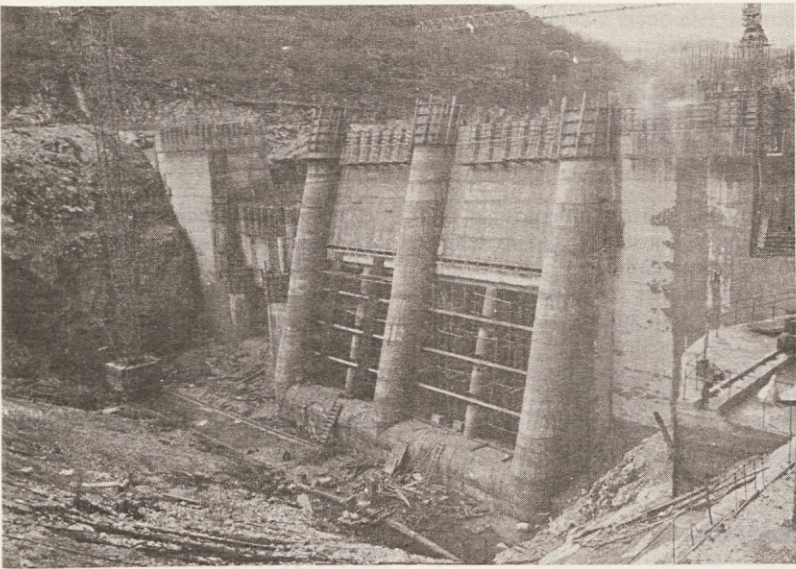
Kot investitorji z Litostrojem že dolgo dobro in uspešno sodelujemo. Začeli smo s Peručo in nadaljevali z Zakučcem I in II vse do Orlovca in Djale. Zato lahko rečem, da smo tudi mi na nek način sodelovali v razvoju Litostroja, enako pa tudi v razvoju ostalih večjih dobaviteljev, ki so delali za nas.

Obenem pa bo HE Djale tudi edina elektrarna na Cetini, v kateri se bodo vrtele Kaplanove turbine.

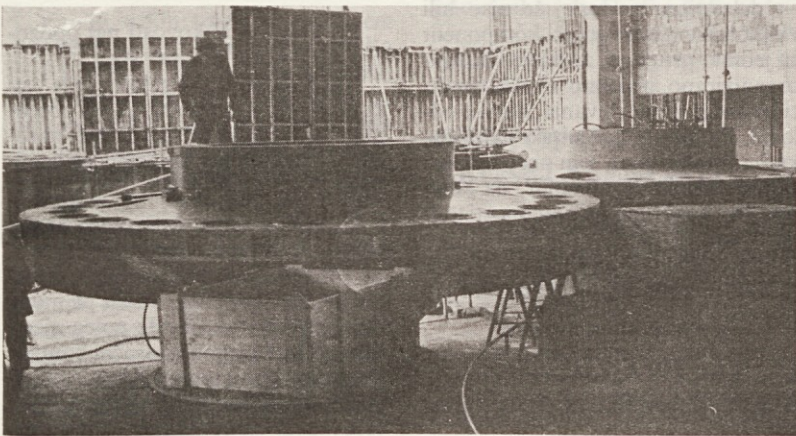
Čeprav je bilo naše sodelovanje z Litostrojem vse doslej izredno dobro, je opaziti, da se je ta odnos malo spremenil. Pri gradnji kakršnegakoli objekta je treba delati po načelu čas je denar, zato nas vsake kasnitve veljajo ogromne količine dodatnega denarja. Skrbi nas vsakršna zamuda, ki bi lahko ogrozila končni rok izgradnje. Zamuda Litostroja, ki zdaj znaša že približno 5 mesecev, sicer še ne ogroža roka izgradnje, skupaj z ostalimi dobavitelji in izvajalci del na gradbišču pa smo zdaj že v popolnosti izčrpali vse časovne rezerve, ki so bile na začetku precej velike. Zato upam, da bo naše delo odslej potekalo tako, kot je treba, tako v naše kot vaše zadovoljstvo. Moram pa dodati, da smo zelo

Izstopni del centrale z delom bodoče upravne stavbe

Že naslednje leto bo vstopni del elektrarne prekrivala voda akumulacijskega jezera

Nekompletirana in rokovno neusklajena dobava opreme povzroča velike prostorske nevšečnosti in ovira delo monterjev in gradbincev

zadovoljni z montersko ekipo, s katero lepo sodelujemo. Dokončni rok za zaključek vseh del na elektrarni je 20. april 1989, takrat bodo tudi ustavljena vsa sredstva.«

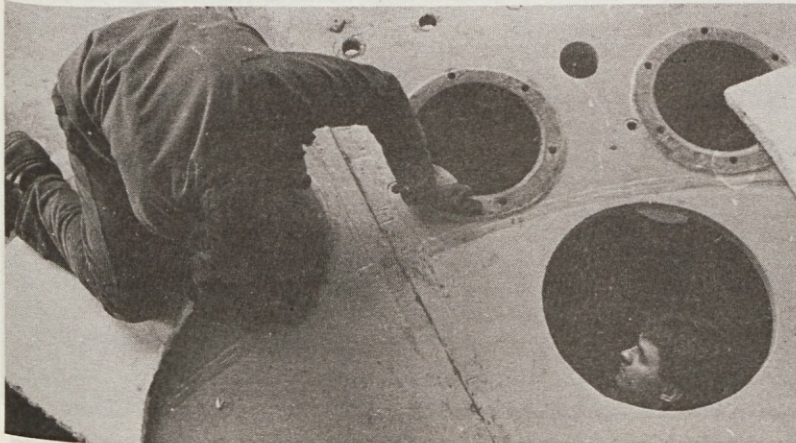
Spet se mi je ponudila primerjava z elektrarno v Mostarju. Drugačen občutek ima človek, če o svoji tovarni posluša le najlepše in malo slabšega, če ni tako kot bi moralo biti. Še posebej, če celo sam investitor skuša najti opravičljive razloge za kasnitve, ki jih v pogodbi prav gotovo ni predvideval. Mi kot proizvajalci pa se prav tako moramo zavedati, da se moramo korektno obnašati do investitorja, še toliko bolj, če je on tak do nas. Nema-ra pa se v Litostroju le nekoliko pre-več sklicujemo na naš monopolni po-ložaj izdelovalca turbin v Jugoslaviji oz. to zlorabljam o in se pri tem pre-malo zavedamo, da izgubljam o ugled in reference za nadaljnja dela doma in v tujini. Ampak to je pesem, ki jo vsi dobro poznamo, ali ne?

Na gradbišču pa Litostroj predstavljajo ...

Ko sva nato odhajala z gradbišča, sva se poslovila od najinega gostitelja Cirila Prijatelja in mu naročila naj to-plo pozdravi ekipo fantov, s katerimi dela na gradbišču. Naj jih na kratko predstavim:

Besim Lulić je na gradbišču delo-vodja, doma pa je iz Cazina, kjer ima tudi ženo in štiri sinove. Med sodelav-ci je znan kot velik strokovnjak in priden delavec, očitno pa je prav v ča-su montaže imel tudi veliko hazarder-sko srečo, saj je pri tomboli časopisa Vijesnik zadel dve in pol stari milijar-di. Takoj se je obvezal, da bodo to proslavili s pečenim jagenjčkom, ven-dar je treba počakati na prijaznejše vreme. O tem, kaj bo storil z denar-jem, pa je modro molčal.

Za delo na montaži se je odločil tu-

Med sestavljanjem turbinskega pokrova, kjer sta pri delu Nedeljko in Djevad

Jaka Bradeško na svojem delovnem mestu pod stropom elektrarne

di **Dževad Šabić**, ki sicer z ženo in dvema otrokoma stanuje na Brilejevi v Ljubljani. Terensko delo bo okrepilo družinski proračun, zato je dobil »dovoljenje« svoje žene za tako dolgo odsotnost z doma.

Enako je tudi z **Nedeljkom Trnjan-cem**, ki ga doma prav tako čaka žena z otrokom. Za oba je njun vodja dejal, da sta pridna in prizadevna monterja, ki jima ni vseeno, če delo ne teče tako, kot bi moralo.

Najstarejši med našimi terenci pa je **Jakob Bradeško**, voznik dvigala, do-ma iz Ljubljane. Na zunanjih monta-žah dela že 12 let, bil pa je tudi v Ira-ku. Pravi, da so se doma že tako navadili na njegovo odsotnost, da bi bilo kar čudno, če bi ostal doma. De-nar pa tudi vedno pride prav.

Prvomajsko srečanje delavcev SOZD ZPS

(Gledano z očmi neobremenjenega samoupravljalca . . .)

Da je to srečanje že tradicionalno, vemo. Vemo tudi, da je kraj dogaja-nja Poreč. In kaj lahko rečemo o Poreču?

To je primorsko mestoce na zahod-ni obali polotoka Istre. Iz nekdanjega ribiškega naselja se je Poreč razvil v pravi gigant jugoslovanskega turiz-ma. Njegova velika prednost pred podobnimi kraji ob naši obali so ogromne površine, namenjene tako vrhunskim športnikom kot rekreativ-cem. Tudi za ostalo ponudbo mora-mo priznati, da je na zavidljivem nivo-ju. Vse to je najbrž botrovalo, da je sindikalno vodstvo SOZD ZPS že pred leti sklenilo ravno tukaj organi-zirati prvomajsko srečanje svojih de-lavcev. (Pri tem je škoda, da nimajo vpliva na oblikovanje cen najema te-niških igrišč!) Da bo slika v Poreču popolnejša, izdajmo še nekaj podat-kov. Večletno majsko povprečje tem-perature zraka je 20°C, morja pa oko-li 16°C. Ker takšna voda res ni primerna za kopanje, ima precej hote-lov pokrite bazene z morsk o vodo, seveda ogrevano. Če torej človek pri-nes e s sab o vsaj kopalke in plavalno kapo, se lahko brezplačno naplava, če je gost hotela ali ne.

O letošnjih temperaturah bi se se-veda še dalo govoriti. Mi smo tempe-raturo dvignili do tam, kjer je pač po-trebno, zato je odveč drugo raz-pravljanje.

In kako so potekali praznični dne-vi? V Ljubljani je 29. aprila oblačnost z drobnim dežjem kar silila k tlom. Tudi vremenska napoved ni bila vzpodbudna. Toda obveznost je treba izvršiti.

Ko smo žigosali zadnjih 6 ur april-ske prisotnosti na delovnem mestu, smo se odpravili proti Istri. Vreme nas tudi na poti ni razveseljevalo, pomembnejše pa je, da smo na cilj prišli varno. In ko smo se srečevali in se pozdravljali s prijatelji in znanci, smo pozabili večji del tegob. Ob tej priliki se je znova pokazalo, kako se ljudje zapiramo pred svoje televizorje, videorekorderje in računalnike. Po-kazalo se je, da lažje srečaš Litostroj-čana spet po enem letu v Poreču kot v Ljubljani. Še nekaj je zanimivo ob tem srečanju. Vsako leto videvaš iste obraze, seveda ustrezno postarane in z novimi bremen i. To pomeni, da ima srečanje večino kapacitet zasedenih s stalnimi prvomajskimi gosti.

Da so bili naši gostitelji prijazni — vsaj v hotelu Albatros — ni treba po-udarjati. Že na recepciji, ob vseljeva-nju v sobe, so nam šli na roke, kolikor so pač mogli. (O da bi bili turistični delavci drugod vsaj senca poreških, čeprav tudi ti niso povsem brez na-pak!) Z moje strani so izgubili nekaj točk za gala večerjo. Zakaj? Ker bi jo smeli in mogli pripraviti nekoliko prej ali vsaj hitreje. Končalo se je kot ved-no z omleto presenečenja, le-to pa so prinesli okrog 22. ure. Otroci seveda ne bi bili otroci, če ne bi čakali na to presenečenje. (Tudi delavci imajo pravico do lastnih otrok, in če imajo denar, jih seveda vzamejo s sab o.) Razen dojenčkov so vsi še kar strpno čakali, čeprav bi večina dobro vzgo-jenih otrok tudi v prazničnih dneh ob

tako pozni uri sanjala o Sneguljčicah ali Robinzonih. Ni nujno, da tako mislijo vsi starši, tako mislim sam.

Pustimo za nekaj časa gala večerjo — teh je v delavskem vsakdanu vse manj in manj — ter se vrnimo k bistvu srečanja. Razpoznavni znak srečanja je bila trenerka ali druga ustrezna športna oprema.

Ker toliko različnih trenirk nisem videl v nobeni trgovini s športno kon-fekcijo ne doma in ne v tujini, sem ve-del, da sem v Poreču, in da je datum okoli 1. maja. S tem se seveda ne nor-čujem, temveč želim povedati, da ima srečanje predvsem športni značaj, ne pa gostilniškega kot toliko drugih na višjem nivoju. Če srečanje obeležujejo bolj in manj resne športne panoge, je razumljivo, da VE tovarišice pač ne mečete valjarjev v večerni toaleti, niti ne bi JAZ lovil jajc v fraku.

Na tekmovanjih imajo svojo mož-nost vsi — od šaljivcev do tistih, ki niso uspeli v celoti uresničiti svojih športnih ambicij. Vsi ostali pa imajo nedvomno zvrhano merico zabave.

Vreme — že spet smo pri njem — udeležencev ni motilo, le organizator-jem je nagajalo. Kot večino let doslej so tudi letos vlekli male in velike ro-kade. Tako so imeli nekateri intere-senti nekaj težav. Najbolj zagrizeni so kajpak izvrtali vse potrebne informa-cije. Na koncu se je vse končalo tako srečno, da nobena nagrada ni ostala nepodeljena.

Moj namen v tem prispevku ni ko-vanje zmagovalcev v zvezde. Na ža-lost spčetka nisem nameraval pisati o omenjenem srečanju, ker nisem bil na vseh prizoriščih in z zmagovalci ni-sem imel intervjujev.

Dragi bralec, opravičujem se ti, ker ti zato marsičesa ne morem razodeti. Sicer pa medtem že veliko veš iz ust-nih sporočil. Glavno je, da so bili naj-boljši kot takšni že razglašeni in na-grajeni. Sam pa si dovoljujem podati komentarje k nekaterim športnim dogodkom.

Metanje jajc: Na prvi pogled mi ni bilo jasno, da gre res za srečanje de-lavcev v SOZD ZPS. Mislil sem, da bomo simboliko prikazali z vlečenjem vrvi — vsak svoje seveda. Mi smo pravila nekoliko prikrojili — namesto polen pod noge smo si metali jajca v glavo. Ob tem športnem dogodku smo spoznali veliko klasične tragike sozda. Vez med udeleženci tekmova-nja je bilo kokošje jajce, po možnosti sveže. In ta — ekonomska in poslov-na vez, tudi jajce imenovana, je bila veliko v zraku, dokler se ni končno razblinila, (beri: razletela, razpočila itd.).

Kros: Udeleženci so bili resda raz-deljeni po kategorijah, a vsi so se pe-hali za isti cilj. Dogajanje me je spo-minjalo na naš vsakdan, kjer se čez drn in strn trudimo za vsaj minimalni standard. Katerega od obeh ciljev je lažje doseči že veste.

Nogomet: Doslej ste bili prepričani, da imajo fantje, ki igrajo nogomet, krive noge. Tokrat ste v zmoti. Naši fantje in moške so imeli čisto v redu noge, le nekaj kilogramov jim je manjkalo, ali pa se z njimi brezuspeš-no otepajo. V tem boju se je miška po-igrala z mačko. Kaj, tudi rezultat vas zanima? Menim, da to ni pomembno, pomembna je igra, ki je bila na moč podobna tisti, ki jo igra ZIS (miška) s svojo bazo (mačka), rezultat pa ne bi štel, če bi bil tak ali drugačen.

Kegljanje: Dokler nismo iz ropo-tarnic privlekli biljardnih miz, je bil to edini gostilniški šport. Povsem dru-gače pa je tekmovanje izgledalo na našem srečanju. Sam sem se spomnil na seje naših delavskih svetov. Keglje sem videl v vlogi sprejetih sklepov, lu-čaje pa kot naša dejanja kasneje. Pra-vilno sklepate: lepo število krogel je šlo mimo sklepov ali kegljev, če pa so jih že podrle, so mirno odhitele dalje v neznano. Nam so ostali le delavski sveti! Kje so se ustavili teoretiki sa-moupravljanja in delegatskega siste-ma, nam še ni uspelo odkriti.

Namizni tenis: Naj povem, kako sem doživel to igro. Tudi meni je bila dodeljena vloga. Bil je celuloidna žo-gica, loparji, ki so me udarjali ter us-merjali zdaj sem, zdaj spet tja, pa so zakonodajne skupščine. Tudi hitrost gibanja žogice v tej igri spominja na našo zakonodajo — zakonski akti kar letijo — zdaj sem zdaj tja. Pa se, revež, znajdi! V tej igri sem obupal in treščil na tla ter tam poskakoval. A so me umirili in spet vse znova.

Metanje valjarja: Vsak poročen moški, še posebej če je poročen z res emancipirano ve, da je vihtenje valjar-ja povsem ženska domena. V skladu s tem pravilnikom so tudi na srečanju v Poreču valjar metale le ženske. Kako, se sprašujete? Bolje vprašati, kakor biti zraven, pravim, bile so vražje na-strojene. Še danes se sprašujem, če ni bila večina metov namenjena prav te-bi, da, tebi, dragi bratec, ki na delov-nem mestu redno uživaš radosti alko-hola, namesto da bi užival ob delu. Ko prideš ves zgaran domov, začneš znova. Maltretiraš svojo emancipira-no ženo in vajino bogastvo (beri otroke). Tvoja (najbrž tudi moja) že-na je resnično emancipirana; lahko je zaposlena, lahko je delegat tega ali onega organa, lahko vzgaja tvoje otroke, lahko smo in ti mora kuhati, pospravljati, likati, prati . . . Ti pa ji ob dnevu žena prineseš sopek, za prvi maj jo vzameš s sab o v Poreč, ter ji daš valjar . . .

Tako se končujejo moji komentar-ji. Priznam, nisem se izkazal, kot ste pričakovali. Sicer pa, ali vas ni ra-zočaral še kdo drug, in to huje? Torej se vam pred mano hudega ni treba ba-ti. Spomnim naj še, da je ob tem kar sem komentiral, bilo še veliko zani-mivega. Če bi vam vse zaupali, vas tudi prihodnje leto ne bo. Zatorej naj bo dovolj.

Kmalu po naši vrnitvi na delovno mesto so se vremena Kranjcem vsaj nekoliko zjasnila (res vremena!) in že načrtujemo nova srečanja.

Tako torej strniti vtise? Bilo je lepo; resnični prijatelji ne damo veliko na slabo vreme. To je le eden izmed fak-torjev, ki nas občasno opozarja na to ali ono bolezen, na razpoloženje pa bolj malo vpliva. Čisto na rob pa še tole: sindikat, ki bo odslej uspešno vodil stavke — saj bo imel stavkovna pravila, naj se za naslednje leto pri-pravi. Delavcev v samoupravni druž-bi je namreč že zelo razvajen. Vajen je, da ga nekdo vodi, na tem srečanju pa ni bilo pripravljenega nočnega pro-grama. Torej smo bili prepuščeni sami sebi. Res je, znašli smo se, a če nas vodijo podnevi, zakaj nas ne bi še po-noči? Opozarjam, da bo stvar še na-prej potekala stihijsko, če sindikat ne bo sprejel tega predloga. Ne glede na izid se prihodnje leto spet vidimo, kajne!?

Gorjan

Vodja montaže pa je **Ciril Prijatelj**, ki mu je to prvo delo na terenu. Opravlja ga zavzeto in se trudi po najboljših močeh, da bi delo potekalo tako, kot je treba. Zato je tudi kar šest mesecev prebil neprekinjeno na tere-nu in se spopadal z najrazličnejšimi težavami — od organizacije dela, do bivanja monterjev. Vendar je ugotov-il, da je v tovarno vseeno potrebno kdaj priti, saj se da tako več dogovori-ti in urediti tudi take stvari, ki se jih po telefonu težko.

In da ne pozabimo gospodinje **Djemile Kadrić**. Po dobri kuhi jo po-zna veliko monterjev že z drugih gradbišč, saj je kuhala že ob gradnjah HE Obrovac, Zakučac in Čakovec. Sicer stanuje v Omišu, tod blizu so tudi njeni otroci, zato ji delo na tem gradbišču še najbolj ustreza. Nekaj časa je bila tudi v naši delavski restav-raciji. S svojo pristnostjo, urejenostjo in vestnim odnosom do dela je gotovo tudi sama pomemben člen te, kot ostalih montaž. »Svoje fante« in obis-

kovalce pa naravnost razvaja s kuha-njem, odlično kav o in drobnimi pozornostmi.

Tako se je reportaža iztekla. Preko Splita, Šibenika, Obrovca in Velebita sva se s Tonetom mimo Plitvičkih jezer odpeljala proti domu. Za Litostrojčana, kakršna seveda sva, je bil zanimiv še pogled na veliko HE Obrovac, vendar pa sva se po osmih urah vožnje z vse-ljem spet vrnila v našo belo Ljubljano.

Reportažo sta pripravila:

Tekst: M. Meglič

Foto: T. Škerjanec

Zagotovitev kakovosti

Orodje za menjavo kontrolnih palic

V Litostroju smo 25. marca 1985 podpisali pogodbo, po kateri moramo za jedrsko elektrarno v Krškem izdelati orodje za menjavo kontrolnih palic. Pogodbeni termin je bil 31. avgust istega leta. Ta termin se je kasneje večkrat korigiral in sicer prvič na 30. november 1985, drugič v december 1986, tretjič na konec januarja 1987 in nazadnje v april 1987. Iz opisanega je očitno, da sta bila oba termina za leto 1986 nerealna, kar sta ugotovila oba podpisnika pogodbe, zato sta menjavo goriva v letu 1986 preskočila, zadnja termina pa sta nastavljeni na remont oziroma menjavo goriva v letu 1987.

Namen poročila je predstaviti določene posebnosti, ki so vezane na tako naročilo: bodisi zato, ker gre za opremo, ki spada v varnostni razred »pomembno za jedrsko varnost« in je zato potrebno upoštevati določene principe sistema zagotovitve kakovosti — QA, bodisi zato, ker smo morali rešiti mnoge nepredvidljive tehnično-tehnološke probleme in nenazadnje tudi mnoge organizacijske probleme.

FUNKCIJA ORODJA

Z orodjem za menjavo kontrolnih palic se skrajša čas menjave goriva in s tem tudi stanje elektrarne do treh dni. Do sedaj se je uporabljalo eno tako orodje, ki je nameščeno ob reaktorju v reaktorskem bazenu. Z novim orodjem, ki bo nameščeno v zgradbi za gorivo — v bazenu za iztrošeno gorivo, pa bo menjava kontrolnih palic iz starih gorivnih elementov v nove potekala zaradi vzporednost dela obeh orodij hitreje.

OPIS ORODJA

Orodje — slika S (3-1) sestavljajo: okrov, prijemalo, pogoni na vrhu okrova.

Pri uporabi je orodje preko jarma, ki je nad pogoni, obešeno na kavljiv vitla obstoječega portalnega dvigala, ki deluje nad bazenom za iztrošeno gorivo. Večji del orodja je potopljen v bazenu, razen pogonov, energetskih priključkov in elementov za upravljanje. Orodje upravlja operater preko pomične komandne plošče, ki je na hodniku portalnega dvigala.

V času, ko se orodje ne uporablja, je odloženo na odrejenem obešalu na robu bazena.

Okrov je zvijačen iz varjenih škatlastih segmentov. To je zelo zahtevna konstrukcija, saj so njene dimenzije v preseku približno 200 x 200, v dolžino pa 9500 mm.

Na spodnjem delu konstrukcije so centrinski čepi, ki omogočajo samo en položaj naleganja na gorivni element.

Med segmenti so vgrajene vodilne plošče — slika S (10-1), ki določajo medosno razdaljo med posameznimi kontrolnimi palicami v svežnju, ko se ta iz gorivnega elementa izvleče v orodje — okrov.

Prijemalo, ki ima funkcijo vpenjanja in izpenjanja ter izvlečenja in vstavljanja svežnja palic, se dviga in spušča v ogrodju in je z vodili — krilci vođeno po vodilnih ploščah, ki so vgrajene v okrovu.

Svežnji palic se vpenjajo in izpenjajo s čeljustmi, ki so v spodnjem delu prijemala in delujejo mehansko in pnevmatsko. Čeljusti se pri vpenjanju in izpenjanju stisnejo, drugače pa so blokirane z drogom, ki ga sila vzmeti pritiska vanje. Deblokiranje dosežemo z dovodom stisnjenega zraka, ki mora premagati silo vzmeti, silo mase droga in silo prožnosti čeljusti.

V primeru okvare pnevmatskega sistema je ob okrovu še mehanski sistem za deblokiranje čeljusti v sili, ki deluje na principu vzvoda.

V prijemalu je vgrajeno tudi končno stikalo, ki s svetlobnim signalom kaže stanje blokiranja čeljusti.

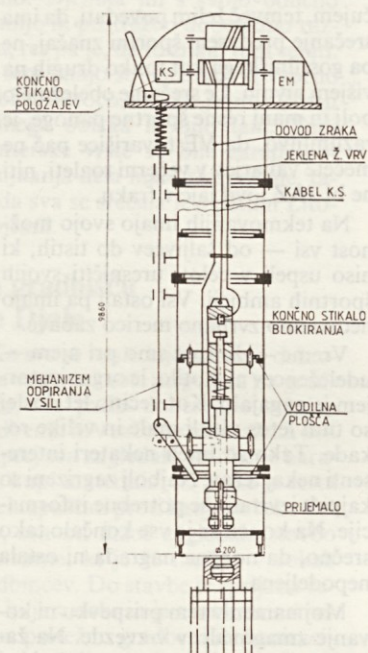
Pogoni so nameščeni na podestu na vrhu okrova. Prijemalo dviga in spušča elektromotor preko polžnega gonila in bobna z jekleno žično vrvo. Dodatni dvojni boben služi za navijanje cevi za stisnjen zrak in kabla za končno stikalo. Elektromotor ima vgrajeno tudi zavoro.

Na gredi elektromotorja je tudi štrcelj za ročico za ročno dviganje in spuščanje v sili.

Na osi bobna je nameščeno večpoložajno končno stikalo za omejevanje gibanja prijemala ter pogojevanje krmiljenje — delo s stisnjenim zrakom.

Na bobnu za jekleno žično vrv je vgrajeno varovanje, ki ga ročno vklopi operater. Preprečuje dvig in spust prijemala v času delovanja vitla ali vožnje portalnega dvigala.

Masa orodja je okrog 450 kg.

VARNOSTNE FUNKCIJE

Glede na to, da je orodje uvrščeno v opremo, ki jo označujemo s »pomembno za jedrsko varnost«, je bilo potrebno po prvih projektantskih osnutkih najprej narediti analizo varnostnih funkcij. Že v poglavju Opis orodja smo lahko spoznali, da je možno z orodjem upravljati tudi v sili, to je v primeru okvare na pnevmatiki ali električnih pogonih, in sicer ročno.

Varnostne funkcije lahko v tem primeru razdelimo v naslednje skupine:

— preprečitev kemične kontaminacije,

— mehanske varnostne funkcije,

— funkcijski preizkus orodja v Litostroju in v NEK,

— usposobljenost operatorjev.

Preprečitev kemične kontaminacije se nanaša na:

— izbor osnovnega konstrukcijskega materiala — jeklo,

— izbor materialov za tesnila,

— čistost stisnjenega zraka,

— zaščito pred uhanjem olja, maščob iz pogonov,

— pogoji izdelave orodja (tehnologija varjenja, odrezavanja, pleskanja),

— postopek čiščenja.

Analiza mehanskih varnostnih funkcij obsega:

— analiza obremenitve elementov iz jekla, predvsem jeklene konstrukcije okrova,

— dimenzioniranje jeklene žične vrvi,

— analizo cevi za stisnjen zrak kot del pnevmatskega sistema,

— magnetni ventil v sistemu za dovod zraka zagotavlja deblokado čeljusti prijemala le v določenem položaju nad spodnjo točko,

— deblokada čeljusti v izpadu pnevmatskega sistema,

— električno varovanje gibanja prijemala v času vožnje dvigala,

— gibanje prijemala v izpadu elektromotorja,

— vodenje kontrolnih palic,

— svetlobni signali na komandni plošči za določitev trenutnega položaja orodja.

Funkcionalni preizkus v Litostroju obsega:

— preizkus pogona brez obremenitve pred sestavo,

— pregled pnevmatskega sistema,

— pregled električnega sistema,

— ročno gibanje prijemala,

— kontrola nastavitve in preizkus delovanja končnih stikal in kontrolnih signalov,

— kontrola, nastavev in pregled zavore,

— elektromotorno gibanje prijemala,

— preizkus krmiljenja magnetnega ventila za stisnjen zrak, ki omogoča deblokiranje čeljusti šele po določenem položaju,

— preizkus delovanja blokade čeljusti in signalizacije,

— preizkus prijemala z za ta namen posebej izdelanim posebnim orodjem za simulacijo svežnja kontrolnih palic (glava, masa),

— meritve hitrosti gibanja prijemala,

— preizkušanje prijemala s 25% preobremenitvijo.

Funkcijski preizkus v NEK obsega:

— kontrolo čistosti orodja pred vnosom v zgradbo za gorivo (opravi NEK),

— funkcijski preizkus s slepim svežnjem kontrolnih palic in slepim gorivnim elementom.

Usposobljenost operatorjev:

— navodila za delo z orodjem,

— preizkus usposobljenosti za delo z orodjem na slepem svežnju kontrolnih palic in s slepim gorivnim elementom.

Dokumentacija

Pred izdelavo končne konstrukcijske dokumentacije je bilo potrebno na osnovi analize varnostne funkcije in konzultacije o konstrukcijski izvedbi izdelati naslednje tehnične specifikacije, ki jih je morala pregledati in odobriti tudi QA služba NEK:

— Tehnična specifikacija dobave, V-44.403/Rev. 2, V. Adamič

Ta dokument obsega opis funkcije in delovanja orodja, opis glavnih sistemov in komponent, spisek potrebnih del in opreme za vgraditev orodja v obstoječe okolje, spisek rezervnih delov, obseg analize varnostne funkcije, obseg del sodelujočih pogodbenih partnerjev, obseg pogodbene dokumentacije, preliminarni programi funkcijskega preizkusa.

— Specifikacija tehničnih zahtev za material po DIN 17440 W. Nr. 1.4541 X10 Cr NiTi 189 za izdelavo orodja za izmenjavo kontrolnih palic za NEK, 1082239 Rev. 3, J. Kesić

Dokument določa izbirno vrsto potrebnih materialov in obseg potrebnih kontrolnih postopkov za te materiale (mehanske lastnosti, kemijska sestava, ultrazvočni pregled).

— Specifikacija varjenja orodja za menjavo kontrolnih palic za NEK, 108229 Rev. 3, M. Zupanič

Dokument predpisuje predvsem dodatne materiale, potrebne pogoje pred pričetkom varjenja, postopke pred in med varjenjem, kontrolo varjenja, postopek pri popravilu napak ter dokumentiranje procesa varjenja.

— Specifikacija pogojev za obdelavo in montažo orodja za izmenjavo kontrolnih palic, 1082240 Rev. 2, J. Mihelčič

Dokument določa predvsem omejitve, ki jih je potrebno upoštevati pri izboru konstrukcijskih materialov ter pogoje odrezavanja in montaže.

— Specifikacija površinske zaščite, čiščenja, embalaranja in transporta delov orodja za izmenjavo palic za NE Krško, 1082241 Rev. 2, V. Verbovšek

Dokument določa izbor materialov, postopek in kontrolo pleskanja, predvsem pa postopek čiščenja in kontrolo čistosti. Pleskata se samo elektromotor in gonilo. Posebna pozornost je posvečena čistosti v fazi montiranja, kjer bodo morali delavci nositi bele bombažne rokavice, ki ne puščajo vlaken.

— Preizkus funkcionalnosti orodja za izmenjavo kontrolnih palic v Litostroju in v NEK, V. Adamič.

Določila teh dokumentov so bila vnešena v konstrukcijsko in tehnološko dokumentacijo v obliki tehnične specifikacije za posamezen element. Iz teh zahtev izhajajo tudi kontrolni postopki in kontrolna

Od ostalih dokumentov naj opozorim na uporabo Dnevnikov varjenja in Dnevnikov neporušnih preiskav, ki jih uporabljamo le pri proizvodnji jedrskih komponent.

KADRI

Glede na to, da pri proizvodnji tega naročila sodelujejo določeni oddelki — delavnice, ki doslej še niso bili vključeni v proizvodnjo komponent za jedrski program, za katere imamo organizirano posebno obliko funkcionalnega izobraževanja, smo se odločili, da za vse inženirsko-tehnične kadre, ki delajo na tem naročilu, organiziramo krajši seminar, na katerem jih opozorimo na posebnosti tega naročila.

Seminarja so se udeležili projektanti, tehnologi, delovodje, kontrolorji in planerji.

OZNAČEVANJE — SIGNIRANJE

S postopkom signiranja povežemo dokazilo o kakovosti (dokument) s pregledanim elementom na tak način, da imata oba enako identifikacijsko označbo. S QA službo NEK smo se dogovorili, da bo v tem primeru možno izbirati med dvema metodama signiranja: s posebnimi svinčniki, izjemoma pa tudi s tablicami, ki se privežejo na element.

Pri tem naročilu je za signiranje prišel v poštev zapis šarže ali kasneje v procesu proizvodnje identifikacijska označba po litostrojskem organizacijskem predpisu o signiranju. Identifikacijska označba je označba, sestavljena iz zaporedne številke in črke po knjigah preizkusov, ki jih vodijo oddelki, kjer se delajo različni preizkusi in izstavijo dokumenti o izmerjenih vrednostih.

Za posebna barvna pisala METAL MARKER — Tempil, ki jih je odobrila QA služba NEK, smo napisali navodilo za uporabo in v posameznih fazah proizvodnjega procesa po toz-dih zadolžili odgovorno osebo in namestnika za signiranje. Tako so vse signacije iz nabave zelene, iz proizvodnje zvarjencev odkovkov rumene in iz mehanske obdelave modre barve.

V primeru uporabe tablic pa je moral kontrolor odtisniti poleg šarže ali identifikacijske označbe še svoj žig.

KONTROLA KAKOVOSTI

Pri kontroli kakovosti naj opozorim le na nekaj posebnosti:

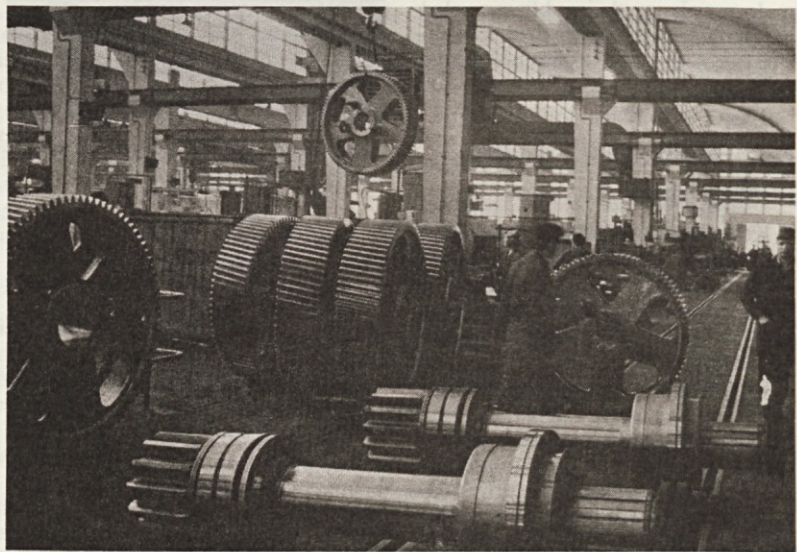
Naročilo lahko kontrolirajo le tisti kontrolorji, ki so seznanjeni s posebnimi navodili, ki veljajo pri tem naročilu — udeleženci omenjenega seminarja.

Če delovno operacijo opravlja delavec samokontrolor, opravlja tudi vse predpisane kontrolne funkcije kot pri ostalih naročilih, vendar pa mora vse spremne dokumente poleg njega žigosati tudi njegov področni kontrolor, ki je v tem primeru odgovoren za kontrolo kakovosti pregledanega obdelovanca. Iz te zahteve sledi tudi sklep, da se naslednja proizvodna operacija za samokontrolorjem lahko prične šele takrat, ko je predhodna operacija žigosana z žigom samokontrolorja in področnega kontrolorja.

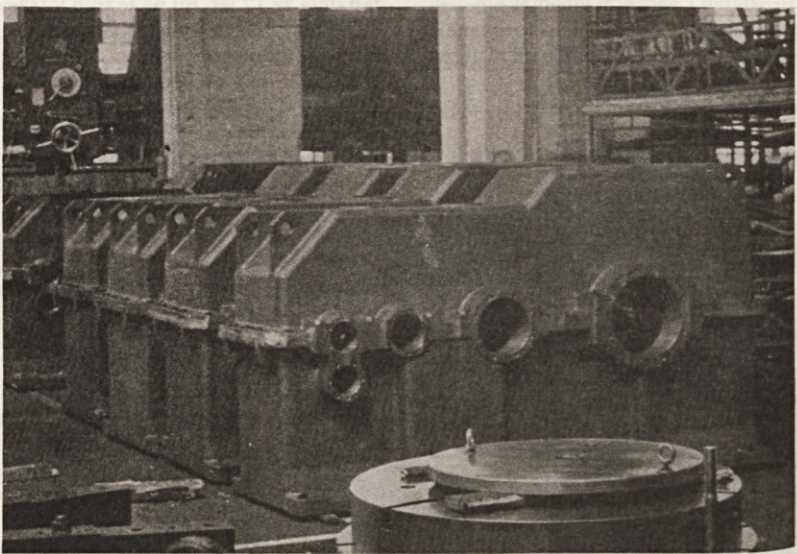
Kontrolorje smo tudi opozorili na to, da v tistih primerih, ko ni zahtevan kontrolni postopek po litostrojskih predpisih, ki mu sledi pisno poročilo, žig kontrolorja v spremnici pri opravljeni operaciji pomeni, da je ta izvedena skladno s predpisanimi specifikacijami.

V zvezi z merilno in preizkusno opremo smo zahtevali, da se v okviru vsake kontrole kakovosti vodi poseben seznam opreme, ki se sme uporabljati. Razumljivo je, da morajo imeti vsi odbrani instrumenti tudi veljavno potrdilo o umerjenosti od ustrezne pooblašene ustanove.

(Dalje na naslednji strani)

Priprava komponent za montažo bagerskih reduktorjev (Foto: E. L.)

Vrtnanje izvrtin na AC-reduktorjih ter priprava na transport v montažo za junijsko realizacijo

TRANSPORT, SKLADIŠČENJE IN ROKOVANJE

Transport v tovarni smo organizirali v posebnih zabojih z rumeno črto, kar je v takih primerih že v navadi.

Za nadzor nad embaliranjem, skladiščenjem ter transportom smo uvedli posebne kontrolne obrazce, v katere kontrolor žigosa, ali je postopek izveden skladno s predpisom, v nasprotnem primeru opiše odstopanja in končno oceno.

Pri transportnih operacijah med dvema tozdoma sta zahtevana dva žiga:

- žig kontrolorja, ki predaja,
- žig kontrolorja, ki prevzema.

POSEBNI TEHNOLOŠKI PROBLEMI

Zaradi ozkih toleranc, predvsem pa predpisane stopnje hrapavosti: $Ra \leq 0,8$ ($0,4$) μm za obdelane površine, ki pridejo v stik z gorivnimi elementi in kontrolnimi palicami, ozir. $6,3$ μm pri neobdelanih površinah, smo imeli pri varjenju in odrezavanju izbranega avstenitnega jekla nemalo problemov.

Poleg varjenja škatlastih segmentov (5 mm pločevina), kjer je bilo potrebno najti najprimernejšo obliko zvara, določiti tehnološki postopek varjenja v posebni pripravi, nato pa var še zbrusiti, je bila verjetno izdelava vodilnih plošč, slika S (10.-1), najtežja.

Kot primer samo v grobem naštejmo variante, ki smo jih preizkusili, da smo dosegli ustrezno izdelavo lukenj in utorov:

— Konvencionalni stroji: vrtanje in žaganje. Problem je bil doseči zahtevano hrapavost in centriranje (vpenjanje).

— Obdelava z žično elektroerozijo, kjer je prišlo do težav pri nataljevanju bakra iz žice-elektrode na osnovni material.

Zaradi tega smo morali najti postopke čiščenja. Različne metode ultrazvočnega čiščenja so bile neuspešne.

— Valjanja in brušenja lukenj nismo mogli preizkusiti, ker nismo uspeli dobiti ustreznega orodja.

— Končna varianta je bila obdelava na NC stroju, kjer je bilo potrebno poiskati ustrezne postopke, orodja in režime dela. Povedati je potrebno, da je bila tudi tu potrebna končna ročna obdelava.

Za vse take primere smo se dogovorili, da je potrebno sestaviti delovno skupino strokovnjakov, ki morajo analizirati problem in poiskati ustrezne rešitve. Take delovne skupine morajo napisati tudi ustrezno poročilo, ki mora biti izdelano tako, da bo v podobnih primerih izhodišče za delo. Ta poročila bomo arhivirali skupno s specifikacijami, ki so opisane v poglavju Dokumentacija.

ODSTOPANJA IN NEUSKLAJENOSTI

Postopek reševanja napak in ne skladnosti s tehnično specifikacijo rešujemo z dvema litostrojskima organizacijskima predpisoma:

- Spremembe in dovolila
- Prijava škode.

PREVERJANJE — AUDIT

Izvajanje naročila večkrat preverjamo po programih, ki so orientirani na reševanje problemov, ki so vezani z iskanjem novih tehnoloških rešitev.

QA služba NEK je opravila tudi delno preverjanje procesa ob obiskih, ki so bili vezani na kontrolne točke (witness point).

PLANIRANJE

V novembru 1986 smo ugotovili, da je glede na opisano problematiko termin za izdelavo orodja za menjavo goriva v letu 1987 lahko problematičen in da je relativno toga tehnika spremljanja naročila z gantogramom nezanesljiva.

Izdelali smo mrežni plan, v katerem smo ponovno podrobno obdelali tehnologijo izdelave in montaže v Litostroju in NEK.

Stanje naročila občasno preverjamo in na računalniku ažuriramo. V teh pregledih je zanimivo opazovati, kako se spreminja kritična pot, ki je bila najprej na izdelavi vodilnih plošč, potem pa je prešla na zvarjenje. To spreminjanje seveda govori, da projekt uhaaja iz planiranega stanja, vendar pa nam tehnika mrežnega planiranja omogoča, da ga nadziramo.

V času pisanja tega poročila je termin v aprilu 1987 že zamujen, prišlo je do nepredvidenih težav s tesnilnimi materiali. Prizadevanja so osredotočena v reševanje tega problema in upamo, da bomo orodje pravočasno dobavili za uporabo.

ZAKLJUČEK

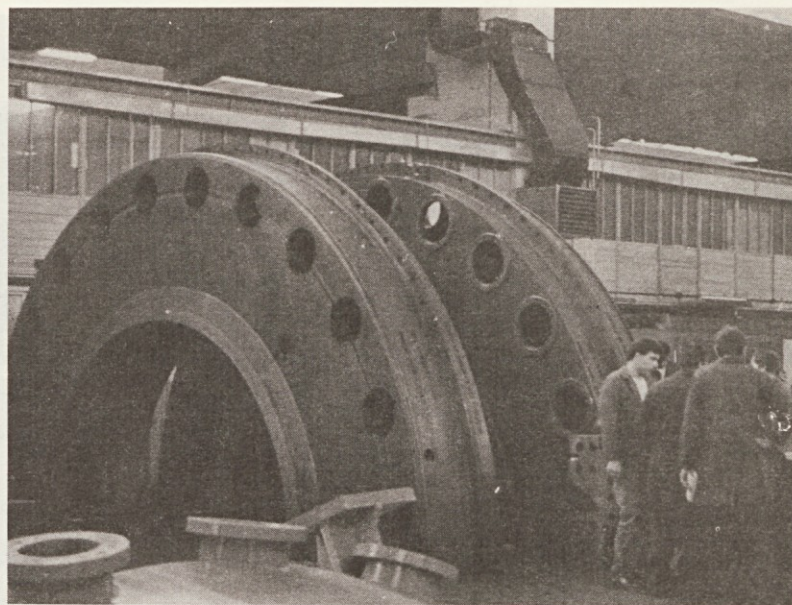
Iz opisanega primera je razvidno, kako v praksi poteka naročilo, ki ga moramo obravnavati po sistemu zagotovitve kakovosti, kakršna izhaja iz potreb po jedrski varnosti naprave v uporabi.

Očitno je, da je naročilo, ki ga glede na kriterij cene in mase uvrščamo med manjše, lahko zelo zahtevno. Pri njem smo osvojili nova znanja predvsem na področju tehnologij varjenja, odrezavanja in čiščenja.

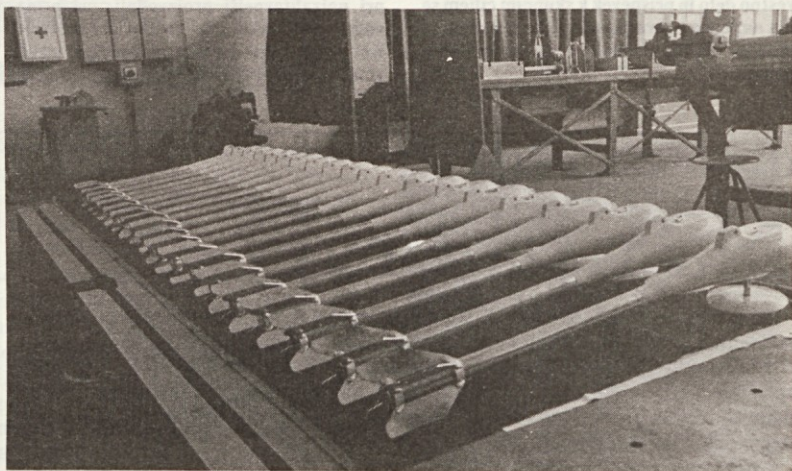
V sestavku niso opisani naši vsakodnevni problemi, ki jih poznamo tudi pri ostalih naročilih, kot je na primer nabava materiala. Potrebno je poudariti, da je bila tudi nabava materiala poseben problem, saj smo potrebovali majhne količine posebnih kakovostnih materialov, poleg tega pa so bile težave še pri izvajanju QA aktivnosti pri dobaviteljih, prevzemu in skladiščenju.

V zaključku je potrebno opozoriti tudi na množico problemov, ki izhajajo iz organiziranosti Litostroja, kjer tozdi predstavljajo dele poslovno-proizvodnega sistema. Konstrukcija je ločena od tehnologij, enako velja tudi za službe kontrol kakovosti, ki so samostojne v okviru tozdov. V taki organiziranosti ni celovitega obravnavanja naročila, to se rešuje parcialno, mnoga opravila pa se po nepotrebnem podvajajo.

Ta problem poskušamo reševati s projektno organizacijo, ki je večkrat tudi ilegalna, saj stalno ostaja odprto vprašanje odgovornosti za cel projekt: ali je to prodajalec, ali je to projektant, ali je to planer, ali odgovorna oseba za QA. V zvezi s projektno organizacijo je potrebno opomniti še na eno karakteristiko, da o projektu lahko govorimo takrat, ko so za nalogo točno odredjena sredstva, v okviru katerih mora vodja projekta ozir. projektna skupina delovati. Iz neupoštevanja tega pogoja sledi tudi zanemarjanje analize stroškov, ki mora biti osnovno gibalno za iskanje ustreznih rešitev. Gre za sistemsko vprašanje!

Obe polovici prvega turbinskega pokrova za Francisovo turbino za HE Stratos. Pokrov je pripravljen za transport po kopnem (ob izidu časopisa bo že prispel na gradbišče v Grčiji)

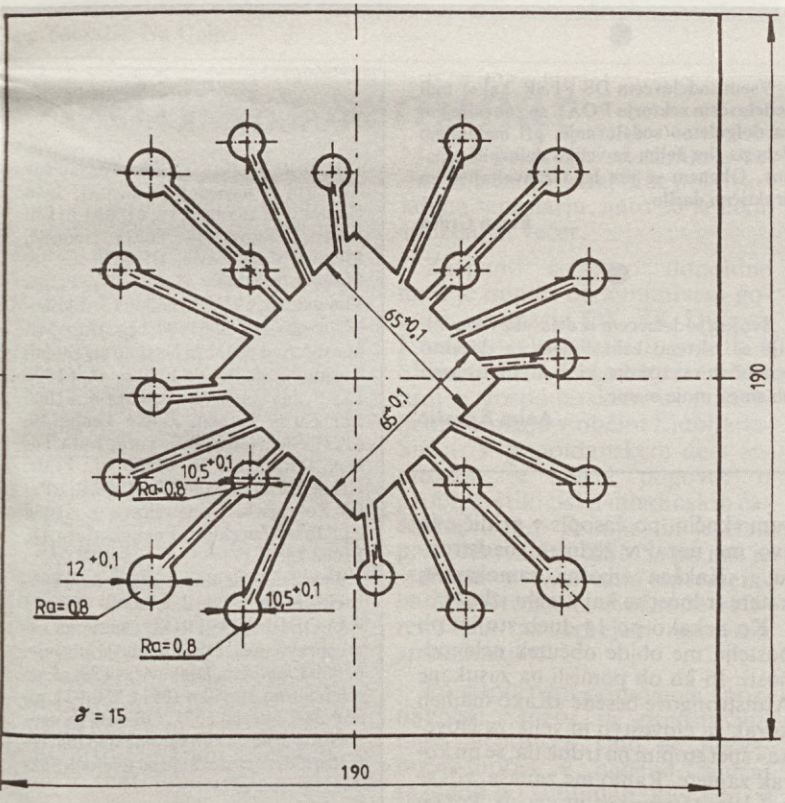
Sonde za merjenje rečnega pretoka, ki so jih v svojih delavnicah izdelali učenci in učitelji naše šole (Foto: T. Š.)

janje analize stroškov, ki mora biti osnovno gibalno za iskanje ustreznih rešitev. Gre za sistemsko vprašanje!

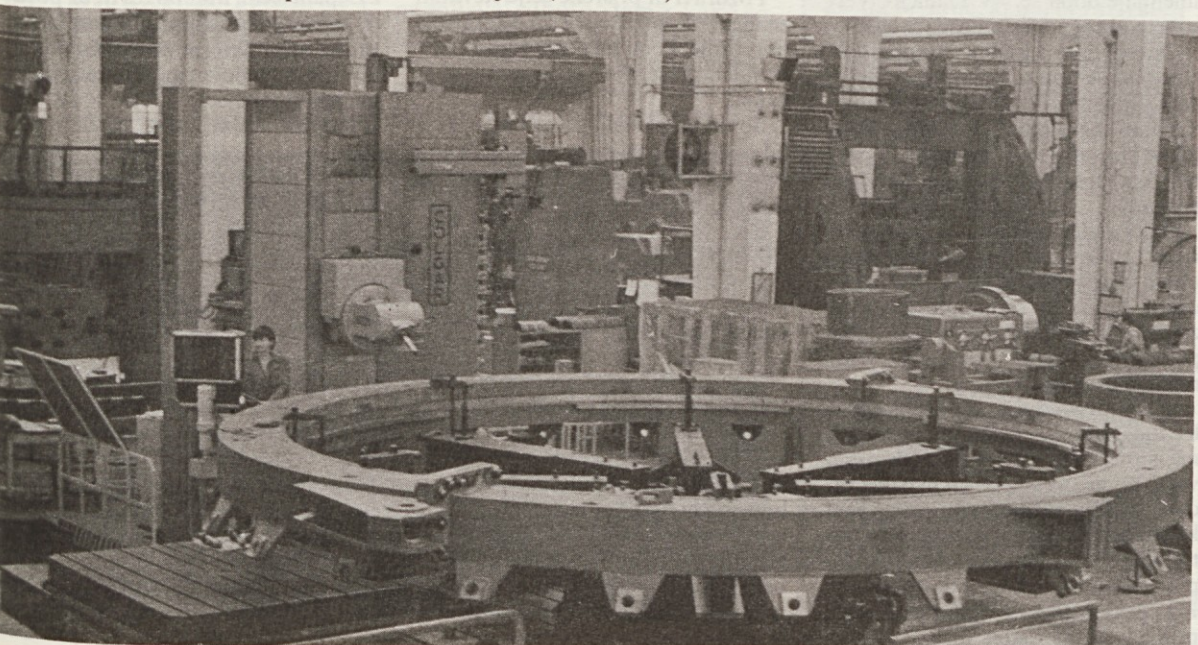
Pri naročilih te vrste prihaja do še enega problema, ki bi ga grobo lahko imenovali »pismenost«. V poglavjih Dokumenti in Posebni tehnološki problemi je opisano, kakšni dodatni dokumenti so bili potrebni za izvedbo tega naročila, potreben pa je velik napor, da taki dokumenti nastanejo in morda še večji, da se ti dokumenti tudi berejo!

Iz zadnjih dveh odstavkov bi lahko sklepali, da nesistematičnost in »nepismenost« hudo ogrožata sistem zagotovitve kakovosti. Menimo, da je potrebno na to opozoriti, če hočemo, da bo sistem zagotovitve kakovosti zaživel, ne samo kot nujno zlo, zaradi večje zanesljivosti delovanja opreme, ki je vgrajena v jedrski elektrarni in vpliva na njeno varnost, ampak tudi kot glavna tržna strategija za vse naše izdelke in storitve.

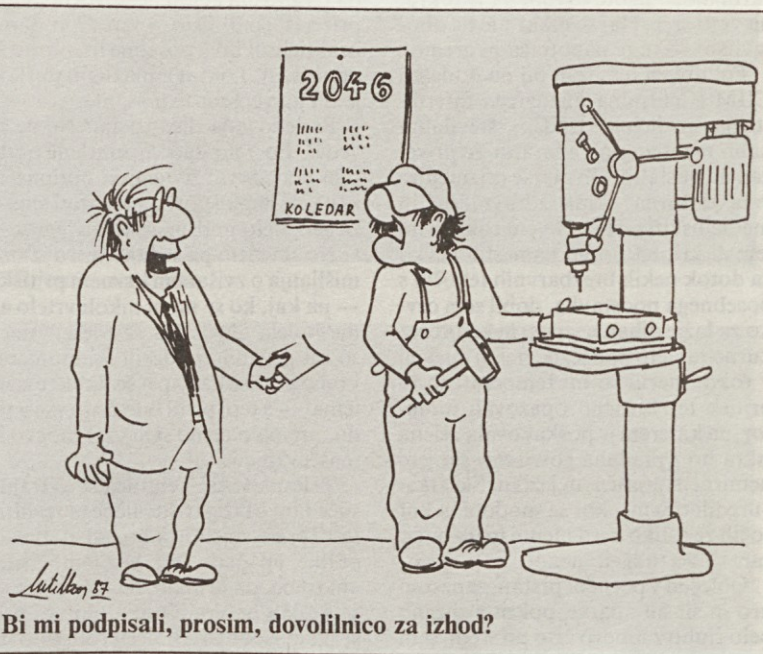
Jože Vaupotič

Regulirni obroč za HE Dubrava — obdelava izvrtin pod kotom na CNC stroju Colgar. Vrtanje in delitev izvrtin se izvaja s pomožno vrtljivo mizo, saj je premer obroča »samo« 9 metrov. Delo se izvaja na celotnem drugem polju (delno pa celo v prvem), tako da je zaprta tudi transportna pot. Ali bo potrebna za HE Vrhovo tudi takšna iznajdljivost, ali pa bomo morda lahko obdelovali v novi hali s primerno velikim strojem? (Foto: E. L.)

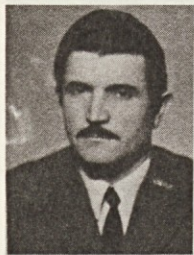

Detajl obdelave na stroju Colgar

Bi mi podpisali, prosim, dovolilnico za izhod?

Odšli so v pokoj

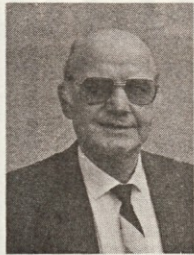
Lambro Lambrovski

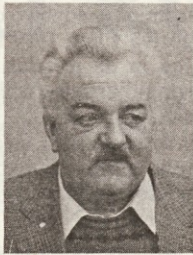
Jože Južna

Franc Golobič

Andrej Jerman

Alojz Lešnjak

Konec marca se je poslovil od nas ter odšel v zaslužni pokoj naš dolgoletni tovariš Lambro LAMBROVSKI. V Litostroj je prišel leta 1952 in se zaposlil kot obločni varilec v livarni jeklene litine. Iz zdravstvenih razlogov je bil nato leta 1963 premeščen v sedanji tozd IVET, kjer si je ob raznolikosti del nabral novih izkušenj in znanja. Zato je leta 1974 opravil izpit za VK-varilca ter je bil tako usposobljen za najzahtevnejša dela, katera je vestno in s polnim čutom odgovornosti opravljal vse do zadnjega trenutka. Za vestno delo in prispevek k skupnim ciljem se mu najlepše zahvaljujemo ter mu želimo še mnogo lepih trenutkov v zaslužnem pokolu.

Marca 1988 je odšel v pokoj naš dolgoletni sodelavec Jože JUŽNA. Delal je na delovnih mestih referenta, kontrolorja, v zadnjih letih pa kot skupinovodja ključavničarjev. Povsod se je odlikoval z vestnostjo in natančnostjo in kot tak je bil vzor mlajšim sodelavcem. Vsi, ki smo delali z njim, mu želimo, da bi dolgo užival zaslužni pokoj.

V pokoj je odšel naš tovariš Franc GOLOBIČ, ki je bil vrsto let član našega kolektiva. Kot livar v livarni sive litine je delal pri najzahtevnejši proizvodnji, pri proizvodnji cilindrskih glav za dizelske motorje. Kot strokovnjak na tem področju je vzgojil vrsto sodelavcev, ki nadaljujejo njegovo de-

lo. Veseli bi bili, če bi ga kot strokovnjaka lahko še naprej obdržali v našem kolektivu. Želimo mu še mnogo let zdravlja v zaslužnem pokolu.

V marcu 1988 se je poslovil od nas in odšel v zaslužni pokoj tudi tovariš Andrej JERMAN. V Litostroju se je zaposlil kot livar, nazadnje pa je delal kot referent. Dobrega in vestnega tovariša se bomo sodelavci še dolgo spominjali. Spominjali se ga bomo tudi po njegovih slikah, saj jih je kot slikar samouk lepo število tudi razstavil, mnoge pa krasijo sobe marsikaterega sodelavca. Ob odhodu v pokoj mu želimo še mnogo prijetnih uric ob njegovem konjčku.

Sodelavci iz livarne sive litine

O infarktu enkrat od blizu

Na tisti brvi

O srčnih boleznih, ki v sedanjem času zajemajo vedno večji obseg in po smrtnosti vodijo s faktorjem 2, je bilo v našem časopisu objavljenih že več člankov z opozorili in koristnimi napotki za preventivno varovanje pred obolenjem. Ob dokaj splošnih priporočilih, zapisanih v tretji osebi, pa doslej še nismo zasledili neposrednega sporočila prizadetega bolnika, čeprav vemo, da takih primerov tudi v naši naposredni bližini ni manjkalo.

Ker se mi je nudila priložnost — da bi se mi ne — sem se odločil, da poskusim to vrzel zamašiti s pričevanjem »v živo« in to o pojavu, ki mu pravimo srčni udar. Zapisek je namenjen za upokojenski kotiček, kjer se zbira novice iz življenja tistih, ki se pozdravljajo »Nimam časa!« No, jaz ga zdaj imam, odtrgal sem si ga od ust — hočem reči: od srca. Morda bo pisanje prebral tudi kateri mlajših, pa mu potem misel na določene pasti, ki čakajo človeka v zreli življenjski dobi, ne bo več tako tuja.

BILO JE LEPEGA DNE

Ne vem, ali sem imel srečo, da je bil ponedeljek in lep sončen dan, ko sem brez čakanja prišel na vrsto pri ambulantnem zdravniku — prvič, odkar mi zdravstvene izkaznice ne potrjujejo več v tovarni. Ta mi je kar hitro pregnal misel, da gre spet za težave z žolčem, in jo zamenjal z mnogo bolj zaskrbljujočo ugotovitvijo, da je tokrat na vrsti srce. Naj se nikar nič ne obotavljam — tu je napotnica in gremo.

Pol ure za tem sem bil na oddelku CIIM (Centralna intenzivna internistična medicina) UKC s številnimi kabli raznovrstnih aparatov že privezan na posteljo. Ob njej se je izmenjavala dežurna ekipa zdravnikov in medicinskih sester. Na eni roki so mi jemali kri, na drugo namestili cevko za dotok nekih brezbarvnih tekočin s posebnega podstavka, dobil sem cevko za lažje dihanje v nos, neko brezokusno tableto pod jezik, nekaj injekcij v roko, merili so mi temperaturo in pritisk ter kritično opazovali monitor, na katerem je poskakovala zelena iskra brez predaha govoreč v svojem nemirnem grafičnem jeziku. Skratka: »uredili« so me, kot se spodobi in kot so jih že toliko pred menoj in jih bodo zanesljivo tudi za menoj.

Oblečen v poročni prstan, zapestno uro in slušni aparat, pokrit s snežno belo rjuho za modro črto po sredi, sem strmел v obraze okrog sebe, ki so spraševali:

»Še boli? Je že kaj popustilo?«

Popustilo je nekeje v jutranjih urah po težki neprespani noči.

KAKO SE TAKA REČ ZAČNE

Ko človek takole povezan z živo tehniko in vztrajno polnjen s kemikalijami in medikamenti začne razmišljati, kdaj in kako se je vse skupaj začelo, se iz spomina počasi luščijo skoraj pozabljeni drobci in oblikujejo podobo poslednjih in neposrednih vzrokov dogodka.

Misel vrta in išče nazaj in vedno bolj veš, da tista stiskajoča tesnoba bolečina sredi prsnega koša z izžarevanjem v ramo, čeljust in tilnik le ni bil povsem neznan občutek iz zadnjega časa, zlasti pri hoji v breg, sklanjanju, dvigovanju, ob večjih živčnih napetostih... Razmišljam o dejavnih, znanih kot opozorilna znamenja z

ambulantnih sten ter zdravniških kotičkov v časnikih in revijah.

Še najhitreje opraviš s sladkorno boleznijo, kljub temu, da se ne braniš sladkarij, zlasti domačega peciva in ostalih dobrot.

Premalo gibanja? To pa res ne. Če že sam ne bi čutil potrebe po tem, me je v gibanje spravljala vojska vnukov, da o odraslih sploh ne govorim, kajti pri nas smo tisto »naredi si sam« prakticirali brez posebne literature že od nekdanj. Trikrat lahko ugibate, kdo je bil največkrat tisti »sam«.

Podedovana dispozicija? Ne da bi vedel. Po zelo zgodaj umrlem očetu sem podedoval življenjski optimizem in nekaj naglušnosti, po materi smisel za red, delo in družinsko življenje.

Ne zmažem pa se tako hitro iz razmišljanja o zvišanem krvnem pritisku — pa kaj, ko se mi ni nikoli vrtelo ali me bolela glava. Za šestdesetletnico so mi prijatelji podarili »samomerač krvnog pritiska«, pa še tablete sem jemal — s tem pa ni bilo čisto vse v redu, premalo resno sem vzel zadevo in maščevanje je tu!

Telesna teža? Tehnica se vztrajno suče tam okrog trištevničnega rezultata. To da misliti, kajti od dobre in obilne »papce« (saj poznamo tisto: »ni treba, da je malo, da je le dobro«) se v žilah nabirajo tudi določeni presežki maščob in o holesterolu smo tudi že kaj brali.

Kajenje? Koledarsko je res že daleč tisti 8. februar, ko sem odsekal, da je s cigaretami konec, toda ali ni morda ostalo v žilnih razvodnicah in na pljučnih policah še kaj smrdljivega katrana?

Tako se vedno bolj zavem, da sem bil pravzaprav pri vsem zraven kot glavni pomočnik in to od vsega začetka pa tja do tistega trenutka, ko me je vrgla iz spanja tesnoba bolečina v prsih, ki nikakor ni hotela popustiti. Ta vrag je čepel tam nekeje zadaj skrit in čakal na ugodni trenutek, da dvigne transparent: »Stop, Cefizelj, zdaj te pa imam!«

V tistem trenutku namreč zaradi zamašitve venčnih odvodnic (koronarnih arterij) v srce ni bilo krvi. To sicer ni povzročilo smrti, ampak le odmrtnje dela srčne mišice. To je čisto na kratko vse o tistem, kar imenujemo srčni udar ali miokardni infarkt.

POT ZDRAVLJENJA

Na intenzivni negi si v resnici v središču pozornosti. Dežurna ekipa te ne izpusti iz oči in skrbno pazi, da imaš dovolj vsega, kar v tistem trenutku potrebuješ. Privošči ti prijazno besedo in če bi servirali kavo, bi jo nudili brez sladkorja, toda z nasmeškom.

Najbližjim domačim je dnevno ob določeni uri dovoljen obisk bolnika s hodnika ob bolniških sobah. V kratkem pogovoru skozi priprto okno si »obe strani izmenjata prisrčen pozdrav in izrazita določeno zaskrbljenost glede na splošno stanje in nastale okoliščine«. Pri tem ni zanemarljivo sporočilo o vsakodnevni jutranji ugotovitvi vnukinje Ane: »Ata? Ni ata, ni, ni!« in začudenje z avtomobilizmom zastrupljenega vnuka Štefana: »Stari ata, kje — avto ni, ni...«

Prijaznim sestram se sicer smiliš, ker ven in ven nekaj tuhtaš, fantaziraš o nekih nujnih sejah aktiva upokojencev, uredniškega odbora itd. Resnično si vesel takega varstva in skrbi, čeprav istočasno spoznavš, da so prav vse sestre dobre, le da so nekatere boljše, nekatere pa lepe. Sicer pa so taka srečanja z ljudmi zanimiva bodisi zaradi spoznanja, kako je svet majhen in se skoraj vsi poznamo, bodisi zaradi odkrivanja vsakovrstnih življenjskih usod.

V oddelek dnevno vozijo nove bolnike — tudi zelo resni primeri so vmes. Ko znani sobni zdravnik, ki je v skoraj celonočni intervenciji le nekako umirila pacienta, zjutraj izrečem svoje občudovanje spričo brezupnega primera, mi odvrne: »Jaz nikoli ne mislim, da je primer brezupen.«

Po nekaj dneh me premestijo na Center za bolezni srca in ožilja. Ob slovesu mi sobni zdravnik zaželi »Na svidenje!« Na moj vprašljiv pogled smehljaje doda še: »V Planici!« Verjamete, da se to čisto drugače sliši?

Odredijo mi posteljo pri oknu, skozi katero se odpira pogled na severni del Ljubljane s Kamniškimi v ozadju. Ko bom spet vstal... Toda nove sestre so stroge: »Režim pri nas je prav tak kot spodaj, noge na posteljo, gospod!«

Poleg rednega uživanja tablet, preiskav krvi in raznih merjenj prihaja na obisk tudi zdravnik. Kot prvo zniža obrok hrane na minimum (pa prav zdaj, ko spet dobivam apati!), trka po prsih, priskuškuje, sprašuje in naroča — izvrševalci so sestre.

Že od prvih dni je redni obiskovalec tudi fizioterapevtka, ki me seznanja s posteljno telovadbo. Ob prvih vajah mi gre na smeh. Ko bi dekle vedelo, koliko razgibalnih in kaj vem kakšnih vaj še, potrebnih in nepotrebnih, je že opravilo tole »jugotruplo«! Sicer pa se kar dobro počutim. Kdo neki je govoril o infarktu? Samo priložnost mi dajte, mimo dvigala

V marcu je odšel v pokoj naš dolgoletni sodelavec Alojz LEŠNJAK, skupinovodja talilcev v livarni sive litine. V več kot 25 letih dela v naši livarni je opravljal vedno najtežja in najzahtevnejša dela v talilnici. Povsod se je odlikoval z vestnostjo in natančnostjo. Zato je kot talilec in kasneje kot skupinovodja talilcev veliko prispeval k strokovnemu izpopolnjevanju mlajših sodelavcev. Vsi mu želimo še veliko zdravih dni in da bi še dolgo užival zaslužni pokoj.

ZAHVALE

Ob boleči in mnogo prezgodnji izgubi moža, očka, tasta in dedka Cveta VIDRIHA se iskreno zahvaljujem njegovim sodelavcem iz tozda OBDELAVA za izraze sožalja ter nesebično pomoč in sočustvovanje.

Posebno se zahvaljujem govorniku tovarišu Stanetu Cizlu za poslovilne besede, pihalnemu orkestru Litostroj za zaigrane žalostinke ter vsem za spremstvo na njegovi prezgodaj končani življenjski poti.

Zahvaljujem se tudi vsem stanovalcem Andreaseve 14 in 16, ki ste mu zadnje dni življenja stali ob strani.

Žaluoja žena Štefka, sin Janez z ženo Marjano in vnukinja Veronika

Ob boleči izgubi mojega očeta Franca GRIVCA se iskreno zahvaljujem vsem, ki so ga spremlili na njegovi zadnji poti in mu darovali cvetje. Še posebej se zahvaljujem predstavniku tozda PUM za poslovilne besede, sodelavkam in sodelavcem iz TOZD PPO za izražena sožalja, Pihalnemu orkestru Litostroj pa za odigrane žalostinke.

Hčerka Anica Kus

Ob mojem odhodu v pokoj se sodelavcem in vodstvu tozda TVN prisrčno zahvaljujem za prejeta darila. Imel jih bom v trajnem spominu. Ravno tako se zahvaljujem sindikatu, ki mi je zaradi moje boleznii omogočil 14-dnevni oddih na Soriški planini.

Lepo se zahvaljujem sodelavcem iz tozda TVN in upravnemu odboru Planinskega društva Litostroj, ki so me v najtežjih trenutkih obiskali v bolnišnici in doma.

Rudi Veber

Vsem sodelavcem DS PFSR, kakor tudi sodelavcem sektorja POAE se zahvaljujem za dolgoletno sodelovanje, pri nadaljnjem delu pa jim želim še veliko delovnih uspehov. Obenem se jim lepo zahvaljujem za praktično darilo.

Rajko Grden

Svojim sodelavcem iz delavske restavracije se iskreno zahvaljujem za denarno pomoč in vsa sožalja, ki so mi jih izkazali ob smrti moje mame.

Anica Kovačič

vam skočim po časopis v pritličje in evo me nazaj v sedmem nadstropju... Kakšna zmotna samozavest, katere trdnost se kaj kmalu izkaže.

Ko nekako po 14 dneh stojim ob postelji, me obide občutek nelagodnosti. In ko ob pomisli na zasukan Armstrongove besede »Kako majhen korak za človeštvo in velik za človeka« spet stopim na trdna tla, se mi korak zaplete. Rahlo me zanaša, zdi se mi, kot da sem ves pretepen. Potem ob sestrični asistenci drsam po hodniku. Se bo treba na novo učiti hoditi?

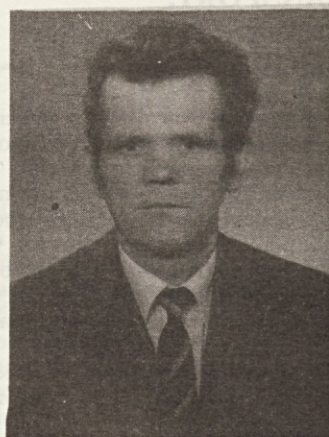
Hoditi, hoditi in še marsičesa drugega...

Pozdravi in prisrčne želje številnih znancev in prijateljev za skorajšnje okrevanje, ki mi jih posredujejo obiskovalci, presegajo vse meje pričakovanja.

Sosed na postelji poleg mene, ki je bil pred 12 dnevi po enakih težavah s srcem odpuščen, se je vrnil — spet ga duši. Njegov primer me zresni.

POZABITI IN OSTATI ČUJEČ

Študiram poljudno napisano knjigo francoskega zdravnika o infarktu. Njegov optimizem mi preganja iz glave misel na znano »Bonjour Tristesse, Dober dan, žalost«, ki se zadira vame. Kako naj verjamem besedam, da je po ozdravljenju infarkta spet vse tako kot prej — skoraj tako kot prej? Kako dolga je še pot do tega cilja? Če jo bom srečno prehodil, bom kaj več o tem povedal kasneje. Zdaj pa mi pogled nehote zdrse skozi okno. Kamniške so v oblakih in Šmarna gora v megli in kar prav mi je tako. Danes imam prve vaje v hoji po stopnicah...

28. 3. 1988 smo se poslovili od prezgodaj umrlega člana našega kolektiva Antona ČEHA.

Polnih 28 let je delal v čistilnici jeklolivarne.

Začel je kot plamenski rezalec ulitkov, postopoma pa je prevzel vedno zahtevnejša dela. Bil je skupinovodja in je svoje znanje prenašal na mlajše sodelavce, ki so mu hvaležni za njegov trud.

Vedno se ga bomo spominjali.

Sodelavci iz čistilnice

Jeklolivarne

V SPOMIN

Na ljubljanskih Žalah smo se 28. marca za vedno poslovili od našega dolgoletnega sodelavca Cveta VIDRIHA. Litostrojčan je postal že leta 1952. Opravljal je razna dela, nazadnje je bil skupinovodja lanserjev v orodjarni. Bil je vesten in zanesljiv sodelavec.

Kot človeka vedno dobre volje in ljubeznivega značaja ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Sodelavci

iz orodjarne

NASLOVNIK NEZNAN

V aprilu je bilo vrnjenih 13 časopisov Litostroj z naslednjimi naslovi: Ivan Gantar, Pot za razori 12, 61000 Lj.; Lili Korun, Šahovec 14, 86211 Dobrič, Mladen Majstorovič, Djakovičeva 36, 61000 Lj.; Slavka Marolt, Trg Veljaka Vlahoviča 8, 61310 Vrhnika; Ciril Mihelič, Švabičeva 3, 61000 Lj.; Alojz Miklavčič, Sed 4, 61296 Šentvid pri Stični; Kasim Pivač, Pot na Labore 41, 61000 Lj.; Bruno Šavli, Smrtnikova 4, 61000 Lj.; Zoran Taraba, Željko Tonija 46, 61211 Šmartno pod Š. gor; Kata Tomas, Pot k Savi 26, 61000 Lj.; Peter Urbanc, Pod bregom 14, 61000 Lj.; Peter Zakrajšek, Gregorčičeva 1, 61000 Lj.; Jožef Zucchiati, Pokljukarjeva 18, 61000 Lj.

Pravilen in natančen naslov nam sporočite pisno na naslov: ZPS TITTOVI ZAVODI LITOSTROJ, Center za samoupravljanje, DPO in informiranje, 61000 Ljubljana, Djakovičeva 36, ali po telefonu na številko (061) 556-021 ali 558-341, interna 1371. Obenem pa sporočite svoj naslov ali spremembo tudi referentu za zaposlovanje po telefonu 558-341, interna 1316.

gpm

»V črno žalost zakopan« me obide z Župančičem. Mar bo res treba počasi začeti pospravljati! Priporočilo z zadnje strani knjige »ostati čuječ« bo hudirjevo nadležen in resen refren življenjske popevke, ki jo s svojimi 100.000-kratnimi utripi na dan poje srce.

Tudi zato sem pohitel s tem članom, ki ga pišem na same prvomajske praznike (tega ne omenjam zaradi honorarja), pri tem pa me vseskozi vodi misel, da moje venčne odvodnice niso ne prve ne zadnje, s katerimi je nekaj narobe in da moram to povedati tudi drugim.

Sobni radio oddaja čestitke in pozdrave poslušalcev, poje o ljubezni, o srebrnih laseh, dobrih ljudeh, o mladosti in nekeje vmes kot opomin ali povabilo... »priromal komaj si na pol potik...« Kdo ne bi rad še na drugo polovico ali pa vsaj na njen delček? Pomlad je pod oknom!

Vse prav lepo pozdravlja pozablja joči, a čuječi

ETO

Planinci vabijo

Pomlad je najlepši letni čas, saj se začnejo razna športna tekmovanja in rekreacija na prostem. Sem spadajo teki in pohodi v naravi, pa orientacijska tekmovanja.

Tudi planinsko društvo Litostroj prireja pohode v naravo in društvene izlete, na katere vabimo člane in nečlane. Tisnili smo knjižico s programi izletov za leto 1988 in je že na voljo pri poverjenikih. Izkušeni planinski vodniki vas bodo vodili na vse predvidene točke.

Prijetno je hoditi v spomladanskem času, ko še ni prevroče. V maju sta dva privlačna izleta. Prvi je na Menino planino ali Kranjsko reber, drugi pa na Golico. Tudi aprilski izleta sta bila zelo privlačna: izlet na Boč in nadaljevanje poti v Rogaško Slatino. Na Boču smo si ogledali zaščiteno rožo velikonočnico, ki je že močno ogrožena. Cvete v času velike noči in ima kratko dobo cvetenja. Od prvih cvetov do zadnjih traja približno 3 do 4 tedne. Ta roža raste samo

na Boču, in sicer na površini približno dveh arov. Med potjo proti Rogaški Slatini smo si ogledali še partizansko bolnišnico. Tudi izlet od Trojan preko Limbarske gore do Moravč je bil zelo prijeten. V tem času se je rastlinski svet v podrasti že močno razvil in je cvetje že olepšalo gozdove. Ob poteh smo videli rume no milje, tevjje, jetrnik, žanjevec in druge. Taki izleti v naravo so zelo koristni in zdravi.

V društvenem programu izletov izberite sebi primerno turo, saj je za vsakega nekaj — za starejše in za mlajše, za bolj in manj utrjene. Hkrati pa vabimo vse, ki imajo radi naravo in planinski svet, naj se včlanijo v planinsko društvo. Poverjeniki vas lahko vpišejo v članstvo in vam izdajo planinsko izkaznico ter program izletov. Ostali planinci, ki so že člani, pa lahko poravnajo članarino za leto 1988 pri svojih poverjenikih.

Na svidenje na društvenih izletih!
Jože Pečjak

Tone Tomažič: Na Golici

Mladinski seminar

Občinska konferenca ZSMS občine Šiška je od 15. do 17. aprila v Poreču organizirala seminar za vse osnovne organizacije ZSMS v svoji občini. Iz naše delovne organizacije se je seminarja udeležilo 23 mladincev.

Po prihodu v Poreč smo imeli v veliki sejni dvorani hotela Delfin plenarno zasedanje, kjer sta nas predsednik in podpredsednik OK ZSMS občine Šiška Ivo Vukelič in

Matjaž Jelovčan seznanila s temami, o katerih naj bi se pogovarjali na seminarju, nato pa je sledil spoznavni večer.

Zašpano sobotno dopoldne nam je minilo ob zanimivem govoru sekretarja OK ZK Dušana Kumra o aktualnih dogodkih v SRS in SFRJ. Pogovarjali smo se tudi o gospodarskem in političnem položaju v občini Ljubljana-Siška. V popoldanskem delu seminarja je stekel pogovor o problematiki tiska mladinskih časopisov. Jani Braune, ki je član predsedstva OK ZSMS, pa nas je seznanil z ustavnimi spremembami oziroma o možnosti referendumu za sprejem ustavnih amandmajev.

Po napornem ponovnem spoznavnem večeru in predstavitvi naše »lepotice« smo se hočeš-nočeš-moraš v nedeljo zjutraj razdelili po skupinah, kjer smo v prvi skupini z voditeljico Ano Iglič, članico predsedstva OK ZSMS, govorili o uveljavljanju pravic delavcev v združenem delu. V drugi skupini je Jani Braune nadaljeval sobotno temo, kako so tuja vlaganja pri nas neizkoriščena priložnost. O problematiki osnovnih organizacij ZSMS je v četrti skupini vodil pogovor član

Ob osmih smo se podali na pot

Litostrojčani na pohodu po »Ob žici okupirane Ljubljane«

Kljub slabim napovedim je bila sobota 7. maja zares sončna in topla. Zato je bil tudi to eden od vzrokov, da se nas je ob 8. uri zbralo pred Litostrojem skoraj 400 pohodnikov, ki smo se odpravili na 6 km dolgo pot čez Mostec in Tivolski hrib do mesta, kjer je bila osrednja prireditev v počastitev obletnice osvoboditve Ljubljane. Ob živahnem vrvežu otrok, odraslih in ob igranju našega pihalnega orkestra smo se z našimi zastavami pridružili množici, ki je že stopala po poteh okupirane Ljubljane.

Kar vese smo bili, ko smo zapustili asfaltne ceste Šiške in s hitrim korakom stopili na gozdne poti, ki vodijo skozi Mostec. Tam nas je že čakal kombi z malico in sokovi, pa še enim »ta kratkim«, za kar je poskrbela naša

delavska restavracija. Ob hrani in pijači smo malo poklepetali, otroci pa so se navdušeno igrali na otroškem igrišču, polnem gugalnic.

Po približno polurnem počitku smo se odpravili naprej. Zastavonoše so se vrnili v Litostroj, mi pa smo v skupinici nadaljevali pot. Verjetno je pot po Šišenskem hribu ena najlepših v okolici Ljubljane, saj se pot blago dviga po gozdu proti vrhu Tivolskega hriba in se mimo Cekinovega gradu spusti v Tivoli in naprej v mesto. Tu smo se vsak po svoje priključili splošnemu praznovanju osvoboditve Ljubljane, ki je bila tega dne zares vsa praznična. Škoda, da ni takih srečanj več, saj povezujejo ljudi, nas pa naženejo, da se odtrgamo od vsakdanjega dela in skrbi.

M. M.

Malih udeležencev pohoda je bilo veliko (Foto E. L.)

predsedstva OK ZSMS Drago Kosič, v zadnji, to je peti skupini, pa je o nacionalizmu, ki postaja pri nas vse večji družbeni problem, vodil pogovor predsednik osnovne organizacije ZSMS Drago Lazič.

Z delom po skupinah smo tridnevni sončni seminar tudi zaključili ter se po kosilu odpeljali proti Ljubljani.

Marijana Kolmanko

»Preštevanje« na startu

Pot je vodila mimo mnogih spominskih obeležij

Za prijetno vzdušje je na startu v Mostecu poskrbel naš pihalni orkester

Udeleženci seminarja v Poreču

ZANIMA ME NEKAJ NOVEGA...

V februarški številki časopisa me je zanimalo, kdaj bomo končno spremenili naše pravilnike o nagrajevanju, da ne bomo oškodovani, če bomo šli na dopust. To smo sedaj nekoliko uredili, še vedno pa je ostal tisti nesrečni stalnostni dodatek, ki nas stimulira za to, da bi ostali v Litostroju še naprej z enim starim jurjem in pol na leto! Zares odlična stimulacija, da ne zapustimo naše tovarne!

Tokrat pa me zanima nekaj precej tehtnejšega: na skupnem zboru smo slišali, da se nam že septembra letos obeta reorganizacija tovarne, ki naj bi razrešila tudi nekaj nezadovoljivih vodilnih delovnih mest. Vendar pa je zdaj že skoraj konec maja, kot delavec Litostroja ne poznam še niti glavnih orisov bodoče reorganizacije. Po mojem skromnem mnenju pa je to povezano s celo kopico organizacijskih, strokovnih, samoupravnih in nenazadnje direktorskih sprememb in pa seveda s celo goro novih samoupravnih aktov. Postopki za njihovo izdelavo in sprejem so dolgotrajni, svoj čas pa zahteva seveda tudi referendum in vse povezano s tem. Različnih razprav in usklajevanj nisem niti omenila.

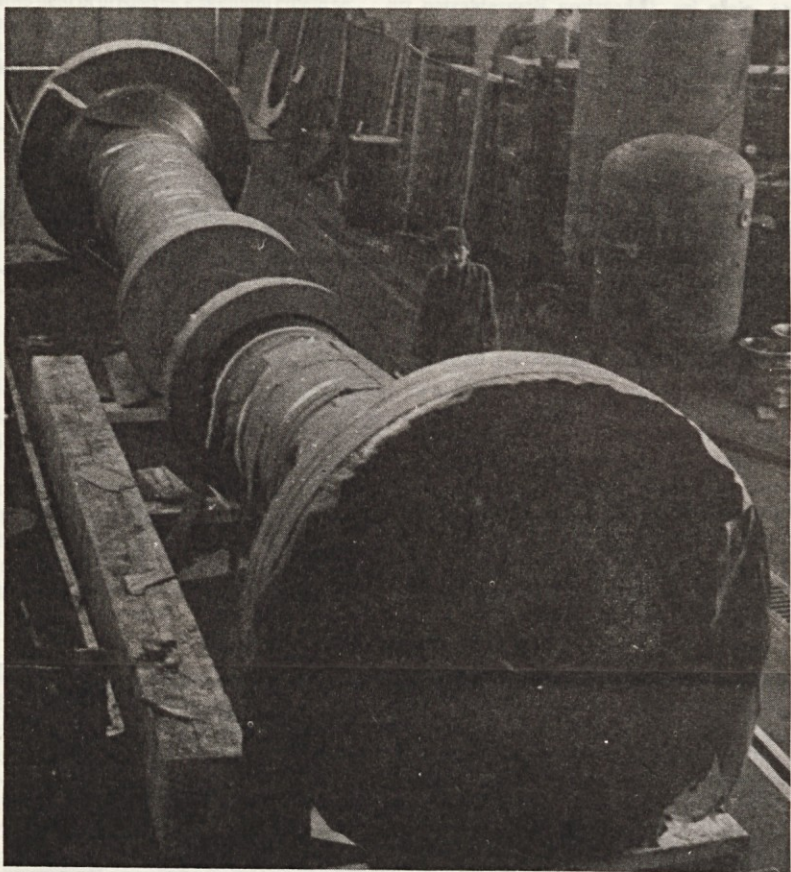
Mar ni konec maja, tik pred dopusti, že kar smešno govoriti o tem, da bo reorganizacija septembra? (pa bi bila zelo potrebna!)

M. M.

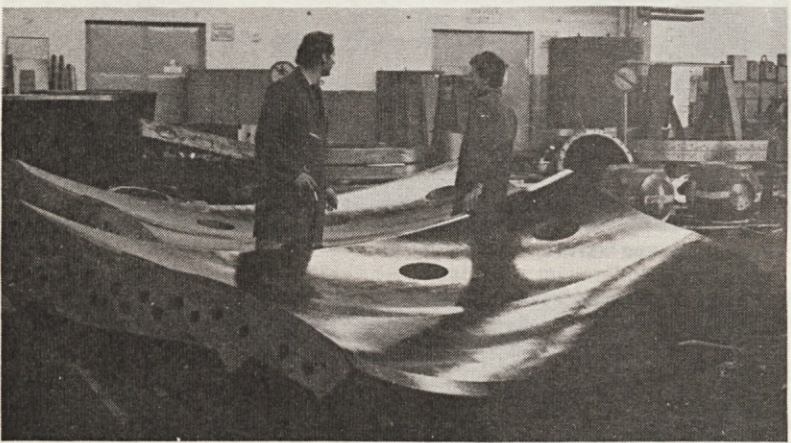
Sprehod po proizvodnji za HE Dubrava

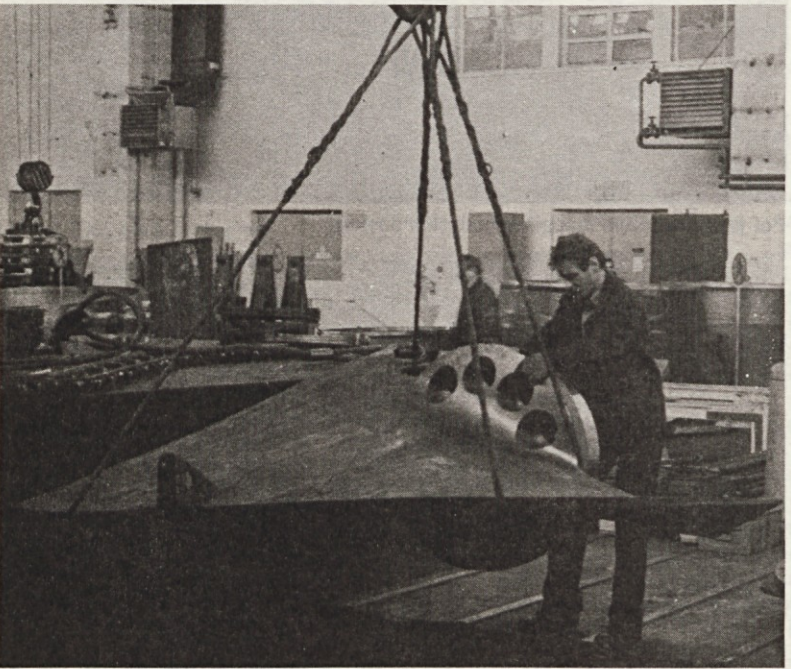
Vodilne lopate za HE Dubrava. Zadnji pregledi po mehanski obdelavi in vgraditvi v vodilnik turbine

Turbinski gredi sta ravno kar prispeli iz Francije, tako da bomo lahko nadaljevali s sestavo turbinskega mlina

Šestdelni zunanji vodilnikov obroč za cevno turbino HE Dubrava. Deli so v fazi površinske zaščite pred poskusno montažo. V delavnici bo vodilnik sestavljen in funkcionalno preizkušen in kot sklop v dveh delih prepeljan

Prve lopate za gonilnik. Transport med vmesnimi operacijami

Egoizem TOZDA PPO?

V prvomajski številki litostrojskega časopisa nas je nam nepoznan tovariš iz Prodaje pohvalil, oziroma se nas je spomnil, da smo sodelovali pri obdelavi lopatic Francisovega gonilnika za HE Stratos.

Ko smo v predhodni številki brali o priznanju prizadevnim, ki so v dogovorjenem roku zvarili prvi gonilnik za pomembno in zahtevno naročilo HE Stratos, smo se vprašali, zakaj nas nihče ni omenil, čeprav smo vseskozi sledili izdelavi tega gonilnika z našim prispevkom, še posebno, ker nismo v skupnem proizvodu tega proizvoda. To pomeni, da so vsa naša prizadevanja za izdelavo gonilnika v naši obdelavi šla nam v škodo. Škodo smo povzročili proizvodom, za katere smo plansko zadolženi. Ker nismo izpolnili obvez do kupcev iz programa preoblikovalne opreme, smo imeli izpad prihodka v letu 1987 za tri nove milijarde dinarjev. Za ta izpad oziroma kasnitev nas kupec obremenjuje za 300.000 dolarjev penalog. Naš egoizem v Litostroju je bil tako velik, da smo rajši sebe oškodovali na račun višjih ciljev, ki naj bi bili v HE Stratosu. Seveda se je izpad realizacije nadaljeval še letu 1988, v času obdelave lopatic za drugi gonilnik.

Naj nam bo dovoljeno, da omenimo nekaj naših samoupravnih dolžnosti in pravic v odnosu na organiziranost tozda oziroma proizvodnih skupin v Litostroju. Po naših pravilnikih o skupnem prihodu, ki so bili sprejeti na zborih delovnih ljudi, je bil prihodek za PPO samo iz prilivov prodaje preoblikovalne opreme. Del tega prihodka, okoli 30 %, se je odlival na ostale tozde udeležence, to je PRODAJA, NABAVA, PZO, PUM in OBDELAVA, kar pomeni, da so bili obvezni sodelovati v realizaciji izdelkov preoblikovalne opreme. Prvobitna proizvodnja, kateri je na čelu oprema HE, pa ni bila v skupnem proizvodu s preoblikovalno opremo. To pa pomeni, da ni bilo nobenih prilivov prihodka. Za obdelavo, ki smo jo izvajali vseskozi na dveh glavnih obdelovalnih strojih za HE, je bila ovrednotena le s ceno izdelovalne ure. Razbremenitev po urah pa v nobenem primeru ne pokriva stroškov, ker je razmerje obdelovalnih zmogljivosti v primerjavi z montažo premajhno. To pa pomeni zopet izpad prihodka na račun neustreznega vrednotenja stroškov.

Pri načrtovanju proizvodnih zmogljivosti za 4000 ton preoblikovalne opreme smo predvideli 40 obdelovalnih strojev. Devalvacija v času naložb nas je prisilila k zmanjšanju obsega nakupa opreme. Izpadel je stroj za izdelavo turbinskih lopatic. Za ta stroj smo se namreč dogovorili s takratnim izdelovalcem investicijskega programa za energetske opreme. Po izpadu tega stroja v vrednosti 8.000.000 DM smo že naročeni stroj pri firmi Caser dopolnili. Stroj je bil prvotno namenjen izključno za izdelavo sestavnih delov za stroje tlačnega liva iz programa preoblikovalne opreme. Takrat smo še sodelovali z Wotanom. Izdelali smo tri velike tlačnolivne stroje za firmo Volkswagen. Tudi pogodbo smo podpisali za prenos vseh tržno proizvodnih pravic iz Wotana v Litostroj. Za dopolnitev portalnega rezkalnika Caser, s katerim bi lahko prostorsko obdelovali, smo doplačali 500.000 ameriških dolarjev. Na račun tega doplačila nam je izpadel še en stroj iz že tako zmanjšane obsega. To je bila velika stružnica za izdelavo cilindrov in stebrov. Ta izpad nas vseskozi pesti, ker nam povzroča v proizvodnem procesu nepremostljivo ozko grlo.

Portalni rezkalnik Caser je bil usposobljen šele leta 1984. Zaradi predelave v stroj s prostorskim krmiljenjem je povzročal izdelovalcu težave, saj je dobava kasnila celi dve leti. Nam pa je povzročal še velike težave, preden smo ga obvladali. Obvladati je bilo treba izvedbo. Veliko delov, posebno v krmiljenju, smo morali v času delovanja menjati, zato je bilo tudi veliko zastojev delovanja na tem stroju.

90 % zmogljivosti tega stroja smo namenili za obdelavo turbinskih lopatic. V priloženi tabeli je vidna celotna dejanska zasedba stroja od leta 1984 pa do danes.

Egoisti smo bili, tako nas je opomnil tovariš iz Prodaje, kateremu smo vseskozi pomagali pri realizaciji HE. Mogoče smo bili res neumni, da smo vse to počeli. Naj navedemo nekaj naših neumnosti:

— Trikrat smo branili zahtevo po storniranju naročila tega stroja na delavskem svetu. Vse je v zapisnikih iz leta 1983.

— Pri usposabljanju stroja za nemoteno delo pri obdelavi lopatic za HE Haditha smo morali dokupiti nekatere dele elektronike. Ker nismo plačali računa v zakonskem roku zaradi takratne nelikvidnosti, nas je sodnik za prekrške kaznoval z denarno kaznijo — odgovorno osebo in TOZD PPO.

— Za nemoteno delo v tretji izmeni smo iz režije tozda omogočili prevoze delavcem.

— Trikrat smo morali zamenjati delovno skupino zaradi odhodov, katerih poglavitni vzrok je bilo nočno delo in delo ob praznikih.

— Na stroju so delali delovodje in celo inženir vzdrževanja ter inženir tehnolog. Vse zato, da stroj ni stal.

— Pri obdelavi Stratosovih lopatic za prvi gonilnik se je prav na koncu pokvaril čitalec, katerega smo morali zamenjati. Zamenjava nas je izločila skoraj za mesec dni. To je vidno v tabeli. (Čitalec rabimo samo pri kopiranju, to pa pomeni, da brez čitalca ne moremo obdelovati lopatic turbin). To so dodatni stroški, ki niso koristili preoblikovalni opremi.

— S stalnimi inovativnimi posegi v proces obdelave smo čas izdelave nenehno krajšali. Za lopatic prvega gonilnika HE Stratos smo potrebovali 240 ur za lopato, za drugega pa samo še 142 ur za eno lopato. Če bi vsi tako zmanjševali izdelovalne čase, potem bi morala naša proizvodna realizacija vidno rasti. (Vplivala je tudi dodatna stimulacija).

— Pri obdelavi lopatic za HE Stratos smo s histrojtjo obdelave priganjali tudi pripravo surovcev, tako da ni bilo čakanja.

— 12 dni pred dogovorjenim rokom smo izdelali zadnjo lopatico HE Stratos.

— Za obdelavo 10 lopatic prvega gonilnika v letu 1987 smo porabili 2.406 ur (po vrednosti 98.059 din ure na stroju), kar je povzročilo strošek 32 milijonov. Obdelava 10 lopatic drugega gonilnika v letu 1988 (1.412 ur po ceni 229.313 din) pa je pomenila strošek 25 milijonov din. Če primerjamo vrednostno, smo kljub devalvaciji uporabili za drugi gonilnik nižje stroške od prvega, in to za 25 %, če pa upoštevamo enako izhodišče, kar za 220 %! To je verjetno osamljen primer v Litostroju, zato ga tudi navajamo.

— Pri sklepanju naročila za HE Stratos nas ni nihče vprašal, kako bomo obdelovali lopatic. Verjetno bi z našim znanjem pomagali poiskati enostavnejše oblike izdelave. Predvsem bi bilo nekaj ton odrezkov manj. Na lopato je bilo treba spremeniti v ostružke preko dve toni materiala.

● V PPO smo delali po ukazu vodstva DO. Vložili smo več 100 neplačanih ur s strani vodstva tozda za razvoj obdelave in vzdrževanja stroja (vodstveni ljudje v PPO nimajo plačanih nadur).

● Lahko se za konec še pohvalimo, da smo prvi razvili obdelavo lopatic s kopiranjem v Litostroju za program hidroelektrarn, ne pa za program proizvodne opreme.

Glede skupne pomoči pri zgraditvi tovarne PPO je največji delež truda odpadel na delavce tega tozda. Samo 6,8 % zaposlenih ustvari kar 22 % prihodka v DO. To je prav gotovo dobra naložba. Kredite LB za pripravo proizvodnje koristijo vse blagovne skupine, skrb za vračanje pa je prepuščena PPO.

Zato mora sleherni razumeti naše prizadevanje za realizacijo plana preoblikovalne opreme v PPO, ne kot egoizem, temveč kot plansko obvezo proizvodne skupine. Tovarišu iz Prodaje pa želimo takih poslov, pri katerih ne bo treba dokazovati pripadnosti Litostroju ali pa višjih ciljev posameznikov. Na koncu koncev le živimo vsi od pošteno vrednotenega znanja in dela, ki se začne v prodaji in konča v odpremi.

Kolektiv tozda PPO

Obdelava turbinskih lopatic na portalnem rezkalnem stroju CASER NCP 9 — TOZD PPO

Naziv HE	Štev. lopat	Snemanje programa EČ	Časi obdelave EČ	Časi obdelave skupaj EČ	Časi na enoto EČ	Čas trajanja mesec — leto
Mavčiče	5	56	323	379	64,6	6. 84 do 9. 84
Haditha	26	144	5.890	6.034	226,5	10. 84 do 3. 86
Mostar	14	85	1.030	1.115	73,5	4. 86 do 2. 87
Czorstyn ČSR	7	130	800	930	114,2	8. 86 do 12. 86
Stratos I.	10	186	2.406	2.592	240,6	3. 87 do 10. 87
Stratos II.	10	—	1.412	1.412	141,2	27. 1. do 3. 4. 88
Skupno:	72	601	11.861	12.462		22. 6. 84 do 3. 4. 88

Skupno smo obdelali 72 lopatic, za kar smo porabili skupno 12.462 efektivnih ur, in to v času od 22. 6. 1984 do 3. 4. 1988.

HE Stratos:

I. serijo — 10 lopat smo delali 2.406 efektivnih ur, to je 240,6 EČ na enoto v času od 16. 3. 1987 do 27. 10. 1987, II. serijo — 10 lopat smo delali 1.412 efektivnih ur, to je 141,2 EČ na enoto v času od 27. 1. 1988 do 3. 4. 1988.

Vrednost ure na portalnem rezkalnem stroju CASER NCP 9:

Leta 1987 — 98.059 din

Leta 1988 — 229.313 din